

GİRİT VİLÂYET NİZAMNAMESİ

Cenk REYHAN*

Girit İsyanı, Yunan “megali idea”nın/büyük hayalinin gerçekleşmesi sürecinin bir parçasıdır. Yunan İsyanı ve sonrasında (1821–1832) yapılan bir dizi antlaşma ve protokol ile bağımsız Yunanistan’ın sınırları çizilse de Mora Yarımadası ile sınırlı bu ülke megali ideanın sadece ilk aşaması idi. Megali Idea açısından Rumların yaşadığı birçok bölge gibi Girit de bu sınırların dışında kalmıştı. Hâlbuki aşama-aşama Ege Denizi’ne egemen olunacak, Kuzeye doğru Teselya, Epir, Makedonya ve Trakya ele geçirilerek Ege Denizi çevrilecek; sonraki aşamalarda, Güney’de Girit ve öteki adalar alınarak Ege Denizi bir Helen gölü yapılacaktı. Sonrasında Doğu Ege Adaları ve hatta Batı Anadolu kıyıları da zapt edilip Ege Denizi tamamen Helen egemenliğine alınacaktı.¹⁵⁷ İncelememizde, bu sürecin, Girit örneğinde, Osmanlı Doğu Akdeniz’inde uygulanma stratejisini oluşturan “Girit Vilâyet Nizamnamesi”ni yayımladık.

Girit, 1821’de başlayan Yunan isyanı sırasında, Yunanistan’la birleşmek propogandası ve bu amaçla yürütülen silahlanmanın da etkisi ile anarşik bir dönem geçirdiyse de adada Mısır valisi Mehmet Ali Paşa’nın duruma müdahalesi ve vali sıfatı ile adanın kendi denetimine bırakılması sonucu 1830-1840’lı yıllara kadar asayiş sağlandı. Fakat Yunanlı asilere sempati duyan Çar I. Nikola için Mehmet Ali Paşa’nın Mora ve Girit’e hâkim olması Çariçe Katerina’dan itibaren geliştirilen “Grek-Yunan Projesi”nin geleceği bakımından büyük bir tehlikeydi. Bizans’ı yeniden diriltmeyi amaçlayan bu projeye göre; Slavlar ve Rumlar Osmanlı yönetiminden kurtulacaktı. Bunun için, önce Rusya’nın Kırım ve Karadeniz’e inmesi sağlanacak, sonraki aşamada; Boğazlar, İstanbul ve Ege adaları üzerinden, Katerina’nın oğlu Konstantin tarafından yönetilecek, bunun doğal sonucu olarak, Rus hâkimiyetinde bir “Grek-Yunan Devleti” kurulacaktı. Londra Konferansı gereğince, Mehmet Ali Paşa’nın Girit’ten ayrılmasını müteakiben adada asayişsizlik yeniden başladı.¹⁵⁸ Osmanlı hükümetinin Hıristiyanlar lehine yaptığı bazı reform hareketleri de

* Yrd. Doç. Dr. Cenk Reyhan, Mersin Üniversitesi, İ.İ.B.F., Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.

¹⁵⁷ Bilal Şimşir, *Ege Sorunu: Belgeler*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1976, c. I, s. XXIX.

¹⁵⁸ Paul Dumont, “Tanzimat Dönemi: 1839–1878”, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, (Yay. Yön. Robert Mantran), (Çev. Server Tanilli), Cem Yay., İstanbul, 1995, c. II, a.g.e., s. 116. Stanford J. Shaw-Ezel K.Shaw; Stanford J. Shaw-Ezel Kural Shaw; *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, Reform, Devrim ve Cumhuriyet: Modern Türkiye’nin Doğuşu: 1808-1975*, (Çev. Mehmet Harmancı), e Yay., İstanbul, 1983, c. II, 192.

sonuçsuz kalınca Girit Bunalımı 1866'da büyük bir ayaklanmaya dönüştü.

Girit konusunda yoğun bir diplomatik çaba içinde olan emperyal büyük güçler adanın özerkliğini istiyorlardı.¹⁵⁹ Bölgedeki bunalıma çare olarak Girit Vilâyet Nizamnamesi oluşturuldu. Buna göre;¹⁶⁰

“Girit vilâyeti beş liva ve yirmi bir kazaya taksim olunup, her bir kaza adet ve hudutları tayin olunacak karyeleri havi olacaktır (Kısm-ı evvel, 1. Bend).¹⁶¹

Adı geçen beş liva Hanya ve İsfakiye ve Resmo ve Kandiyeye ve Laşid mutasarrıflıklardır (Kısm-ı evvel, 2. Bend).

Girit Adası'nın mülkî idaresi, “taraf-ı eşref-i hazret-i padişahiden mansub” bir valiye, livaların genel idaresi, yarısı Müslüman, yarısı Hıristiyan olmak üzere Osmanlı memurları arasından seçilerek “bâ-irade-i seniyye” ile tayin olunacak mutasarrıflara bırakılacak (Kısm-ı evvel 5. Bend).

Kazaların idaresi ise, icabına göre, kazanın Müslüman ya da Hıristiyan memurlarından seçilen devlet tarafından atanan bir kaymakama bırakılacak (Kısm-ı evvel, 5. Bend).

Valinin maiyetinde bir il idare meclisi ile biri Müslüman, diğeri Hıristiyan Osmanlı memurları arasından seçilerek “irade-i seniyye” ile tayin olan birer müşavir bulunacak ve Hanya Livası'nın ayrıca liva idare meclisi olmayacağından, adı geçen vali Hanya Livası'nın mutasarrıfı ve zikredilen meclis dahi Hanya mutasarrıflığının idare meclisi demek olacaktır (Kısm-ı evvel, 7. Bend).

Mutasarrıfların maiyetinde, birer liva idare meclisi ile Müslüman ise Hıristiyan, Hıristiyan ise Müslüman olmak üzere “bâ-irade-i seniyye” birer muavin bulunacak ve idare merkezi liva kazasının ayrı kaymakamı ve kaza idare meclisi olmayacağından, mutasarrıflar liva idare merkezi olacak kazanın dahi kaymakamı ve liva idare meclisi ise o kazanın dahi idare meclisi demek olacaktır (Kısm-ı evvel, 8. Bend).

Kazalarda birer idare meclisi bulunacak ve kaymakamların maiyetlerine, Müslüman ise Hıristiyan, Hıristiyan ise Müslüman birer muavin tayin edilecektir. (Kısm-ı evvel, 9. Bend).

Karyelerin idaresi birer ihtiyar meclisine bırakılacaktır (Kısm-ı evvel, 10. Bend).

İcra yetkisi valiye ait olup bunu kanunlar ve nizamlar ve alacağı talimat

¹⁵⁹ İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri: 1840-1880*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 2000, s. 66.

¹⁶⁰ 2 Cemaziyelahir 1284=30.09.1867 tarihli bu nizamnamenin Osmanlıca-orijinal metni için bkz. “Girit Vilâyet Nizamnamesi”, *Düstur*, 1. Tertip, c.1, s. 652-687. Nizamnamenin *Düstur*'da yazılma/yayımlanma tarihi 25 Ramazan 1284=20 01 1868'dir. Hicrî tarihi milâdî tarihe çevirirken Yücel Dağlı-Cumhure Üçer; *Tarih Çevirme Klavuzu*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, c. V.'den yararlandık. Tarihlendirmeyi karşılaştırmak için krş. İlber Ortaylı, a.g.e, s.67, 2 Cemaziyelahir 1284=1 Aralık 1867. Nükhet A. Adıyeye, *Osmanlı İmparatorluğu ve Girit Bunalımı (1896-1908)*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 2000. s. 25. 2 Cemaziyelahir 1284=1Ekim 1867.

¹⁶¹ “Girit Vilâyeti'nin İdare-i Umumiyesine Dairdir” bölümü. Diğer “kısm-ı evvel”lerde bu bölümden iktibas.

icabına göre yürütülecek, adanın liva, kaza ve köyleri mutasarrıf ve kaymakam ve ihtiyar meclisleri ve azaları ile yönetilecek (Kısm-ı Sani, 11. Bend.).¹⁶²

Girit Vilâyeti İdare Meclisi, valinin riyasetinde olmak üzere, iki müşavir ve defterdar ve müfettiş-i hükkâm ve metropolit ve mektupçular ile adanın Müslüman ahalisi ve gayr-ı Müslim ahalisi tarafından aşağıda belirtilen nizamla seçilecek üç Müslüman ve üç Hıristiyan azadan ibaret olunacak (Kısm-ı sani, 12. bend.).

Vilâyet İdare Meclisi'nin geçici azaları, genel meclisin Müslüman ve Hıristiyan azası tarafından birlikte rey verilerek muhtelit (karma) dava meclisleri üyeleri seçiminde düzenlenecek defterde isimleri kayıtlı olan kişiler içinden seçilecek ve memuriyet müddeti üç seneden ibaret olacaktır (Kısm-ı sani 30. bend).

Livaların karma idare meclislerinde mutasarrıf riyasetinde olmak üzere muavin ve hükkâm ve piskopos ve muhasebeci ile tahrirat başkâtibinden ve (seçilme şekli atide gösterilmiş) üç gayr-ı Müslim azadan oluşacak ve ahalisi sırf Hıristiyan olan sancakların idare meclisleri yine mutasarrıfın riyasetinde olmak üzere muavin, piskopos, muhasebeci ve tahrirat başkâtibi ve altı Hıristiyan azadan oluşacaktır. (Kısm-ı Salis, 34. Bend.).¹⁶³

“Genel Meclis, her bir kazadan seçilip vilâyet merkezinde toplanacak vekillerden oluşacaktır. Her bir kazadan seçilecek vekiller, dört neferden ibaret olup, ahalisi İslam ve Hıristiyandan oluşan kazalardan ikisi İslam ve ikisi Hıristiyan, ahalisi sırf İslam veya Hıristiyan olan kazalarda dahi vekillerin dördü de ya İslam ya da Hıristiyan olacaktır (Kısm-ı Rabi, 1. Bend.).¹⁶⁴

Böylece, Girit Adası'nın iç idaresi yerli halka devredilmiş ve özerkleşmeye doğru önemli bir aşama kaydedilip adanın Osmanlı Devleti'ne olan bağı birkaç nokta ile sınırlandırılmış oldu. 1866'da, takriben, Rum nüfus 150.000, Müslüman nüfus 50.000 idi.¹⁶⁵ Bu genel toplam içinde Müslüman nüfusun 1/3'e Hıristiyan nüfusun 2/3'e karşılık geldiği dikkate alındığında denilebilir ki, bu vilâyet nizamnamesi ile Girit; etnik yapısına göre yönetimde çoğunluğun aktif rol oynadığı “özerk” bir statüye sahip oluyor ve bu “adem-i merkezîyetçi” yönetim; ulusçu bir ayaklanma ve büyük devletlerin desteğiyle uygulamaya giriyordu.¹⁶⁶

Osmanlı İmparatorluğu'nun sömürgeleşme sürecinde emperyal büyük güçlerin müdahale ve denetiminde hazırlanan 1861 tarihli “Cebel-i Lübnan Nizamnamesi” bu güçlerin bütün Osmanlı vilâyetlerinde görmek istedikleri ideal bir “adem-i merkezîleştirici model” olmuştu. Bu nizamname vasıtası ile Osmanlı Orta

¹⁶² “Meclis-i İdare-i Vilâyet'in Suret-i İntihab ve Vezaifine Dairdir” bölümü. Diğer “kısm-ı sani”lerde bu bölümden iktibas.

¹⁶³ “Liva ve Kaza İdare Meclislerinin Suret-i İntihabına Dairdir” bölümü.

¹⁶⁴ “Meclis-i Ummî Azasının Suret-i İntihabına Dairdir” bölümü.

¹⁶⁵ A. Nühket Adıyeye, a.g.e, s. 66.

¹⁶⁶ İlber Ortaylı, a.g.e, s. 67.

Doğusuna sızan büyük güçler, adem-i merkezileştirici modelin diğer bir parçası olan 1867 tarihli “Girit Vilâyet Nizamnamesi” vasıtası ile, bu kez, Osmanlı Doğu Akdenizine sızmanın aracını oluşturmuş oldular.

**Girit’te Bulunan Asakir-i Şahanem Kumandanlığı
İnzimamıyla Girit Valisi Bulunan ve Birinci Rütbe-i Mecidî ve
Osmanî Nişan-ı Âli Zi-şanlarını Haiz ve Hamil Olan Vezir-i
Dirayet-semirim Hüseyin Avni Paşa Daim-i İclaleye ve Rum İli
Beyler Beyliği Payelilerinden Kandiye ve Resmo ve İsfakiya ve
Laşid Sancakları, Mutasarrıfları Pertev ve Mustafa ve Saveh
ve Kostaki Paşalar Damat Mumaileyhime ve Kaim-Makamlar
Zidet Ulüvv-i-Hüma**

Girit Ceziresi’nde zuhur eden ihtilalin netayic-i mükedderesi olmak üzere ahalinin düçar oldukları mazarr ve hasar kalb-i hümayunumuza hakikaten iras-ı âlâm inkisar etmesiyle bu hallerin tamiri ve cezirenin idare-i atıyyesinin ve bi’l-cümle sekenesinin ale’s-seviye ve ezher-cihet temin-i refah ve saadeti nezd-i şahanemizde ikdam-ı amal add olunarak mahsulat-ı cezirenin mükellef olduğu işar-ı resminin işbu gelecek bin iki yüz seksen dört senesi Martından itibaren iki seneliğinin tamamının ve diğer iki seneliğinin nısfının afvı ve bu cihetle üçüncü ve dördüncü senelerde alınacak nısf-ı aşardan hasıl olacak meblağın hazine-i devlete alınmayıp bütün ahalinin intihabıyla senede bir kere merkez-i vilâyete ictima edecek meclis-i umuminin umum ahalinin ticaret ve ziraatına en ziyade hayırlı olacağını bi’l-ittifak beyan edeceği ıslahat-ı dahiliyyeye sarf olunmak için memlekete terk ve bahş olunması ve beyana hacet olmadığı vechile nazar-ı muadalet-i şahanemizde kâffe-i tebaa-i Devlet-i Âliyyemiz musavî bulduklarından Girit Ceziresi’nin İslam ahali bi’l-fiil hizmet-i askeriyeden müstesna buldukça cezire-i merkume-i sekene-i Mesihyyesinin dahi bedel-i askerî vermekten muaf tutulmaları ve Hanya’da içtima etmiş olan İslam ve Hıristiyan vekilleri tarafından takdim olunmuş olan mazbatada bulunan rüsumata dair münderic olan müstedyatın diğer ferman-ı âlişanımızda muharrer bulunan ahkâma tatbiken tesviyesi indimizde tensib ve tasvib kılındıktan başka makam-ı sadarete hitaben işbu bin iki yüz seksen dört senesi şehr-i cemaziyü’s-saniyenin ikisi tarihiyle muvarrehan sadr olan emr-i âlimize merbut ve bâlâsı hatt-ı humayunumuzla muvaşşah olarak ahali-i cezireye neşr olunan nizam-ı esasiyyede evvela Girit Ceziresi’nin idare-i mülkiyyesi taraf-ı hümayunumuzdan mensub bir valiye tefviz olunup kılâ-i şahanemizin hikmet-i

muhafazasıyla cezirede bulunan askerin idaresi bir büyük kumandana muhavvel olması saniyen valilik ve kumandanlık hizmetleri birbirinden ayrı olup fakat iktizası hâle göre bazen valilik hizmetinin kumandanlık memuriyeti ile birleştirilmesi idare-i seniyye-i hazret-i padişahiye menut bulunması salisen cezire valisi umur memleket-i kavanin-i umumiyeye-i Devlet-i Âliyye'ye ve cezire için bi'l-hassa tayin olunan nizamata tevfikeyen idare eder vali maiyyetinde biri müslüman ve diğeri Hıristiyan memurin-i Devlet-i Âliyye'den müntahab ve irade-i seniyye ile mensub birer müşavir tayin kılınması rabian Girit Ceziresi icabı kadar livalara taksim olunarak bunların umur-ı mülkiyyesi memurin-i Devlet-i Âliyye'den müntahab ve irade-i seniyye ile mensub birer mutasarrıfa ihale olunması ve bu mutasarrıfların nısf-ı Müslim ve nısf-ı diğeri Hıristiyan bulunması ve Müslümandan olan mutasarrıfların maiyyetlerine Hıristiyandan ve Hıristiyan mutasarrıfların maiyyetlerine Müslümandan olmak üzere bâ-irade-i seniyye birer muavin tayin edilmesi hamisen her bir liva kazalara taksim olunarak her bir kaza da icabına göre Müslim veyahud Hıristiyan memurinden müntahab ve taraf-ı devletten mensub birer kaim-makam olması ve kaim-makamların maiyyetlerinde Müslüman ise Hıristiyan, Hıristiyan ise Müslümandan birer muavin tayin olunması sadisen umur-ı maliye için vilâyette bir defterdar ve sancaklarda birer muhasebeci ve kazalarda birer mal müdürü olması ve mal memurları iktizasına göre İslam ve Hıristiyan memurlardan intihab ve tayin kılınması cezirenin umur-ı tahririyyesi iki lisan üzere cereyan edeceğinden vilâyette iki mektubcu ve livada dahi ikişer tahrirat baş kâtibi bulunması sabian vali ve mutasarrıf ve kaim-makamlarınızdan da birer meclis-i idare olması ve vilâyet-i idare meclisi vali reis olmak üzere azası iki müşavir ve müfettiş-i hükkâm ile metropolit ve defterdar ile mektubculardan ve üçü İslam ve üçü Hıristiyan ahali tarafından müntahab zatlardan mürekkeb bulunması saminen elviyye-i muhtelite idare meclislerinde mutasarrıf reis olmak üzere azası muavin ve hakim ve piskopos ve muhasebeci ile tahrirat baş kâtiplerinden ve üçü ahali-i İslamiyye ve üçü ahali-i İseviyye tarafından müntahab azalardan mürekkeb olması ve ahali-i sırf Hıristiyan olan sancakların idare meclisleri yine mutasarrıfları reis olmak üzere muavin ve piskopos ve muhasebeci ve tahrirat baş kâtibi ve altı Hıristiyan azadan mürekkeb olması ve kaza idare meclislerinde dahi aynıyle bu kaide cereyan etmesi tasian derece derece hukuk-ı ibadiye ve cinayata müteallik davaların rüyeti için

mezkûr vilâyette ve liva ve kazalarda dava meclisleri tesis olunup merkez-i eyâlet ile muhtelit liva ve kazaların dava meclisleri İslam ve Hıristiyan ahali tarafından müntahab ve muhtelit azadan mürekkeb olup sırf Hıristiyan olan liva ve kazalarda dava meclisleri azası yalnız Hıristiyandan mürekkeb olması aşiren merkez-i vilâyette her bir muhelit livada beyne'l-İslam vuku bulacak dava-i mahsusanın rüyeti için birer mahkeme-i şerriyye bulunması ve karyelerde birer ihtiyar meclisleri olacağı gibi sancaklarda dahi İslam ve Hıristiyan için ayrı ayrı birer ihtiyar meclisi yani dimoyrondiya¹⁶⁷ bulunması ve bu meclisler müteallik oldukları ahali tarafından intihab kılınması ihda-aşere ber-vech-i meşruh hukuk-ı adiyye ve cinayet ve ticaret davalarıyla İslam ve Hıristiyan beyninde tekevvün edecek her türlü dava-i muhtelite dava meclis-i muhtelitesi ile ticaret mahkemelerinde rüyet olunması ve bunların derece-i memuriyyetiyle mahakim-i şerriyye ve ihtiyar meclislerinin yani dimoyrondiyaların salahiyet ve vazifeleri nizam-ı mahsusa ile tayin olunması isna-aşere Girit vilâyetine bir meclis-i umumî olup ahalinin intihabıyla her kazadan iki aza tayin olunması ve ahalsi sırf İslam veya Hıristiyan olan kazaların azaları İslam veya Hıristiyan olacağı gibi muhtelit olan kazalar azasının birisi Hıristiyan ve diğeri İslam olması ve bunların usul-ı intihabiyeleri nizam-ı mahsus ile tayin kılınması ve işbu meclis-i senede bir kere içtima edip tarik ve meabir gibi umur-ı nafiya müteallik ve itibar sandıkları teşkili ve sair her suretle ticaret ve sanayi ve ziraatin teshili yolunda hususâtı ve umuma aid olan maarif ve terbiyenin intişarına aid mevaddı müzakereye memur olması ve meclis-i umumî tarafından tezekkür ve arz ile canib Devlet-i Âliyye'den tasvib ve irade buyrulacak ıslahatın icrasına adanın varidatından icap eden mikdar-ı sermayeyi saltanat-ı seniyye tahsis buyurması ve bu sermayenin suret-i sarfi meclis-i umuminin nezareti altında cereyan etmesi sülüs-aşere memalik-i Devlet-i Âliyye'nin eyâlat-ı sairesinin hükümete tediyeye eyledikleri vergiden Girit ahalsi mine'l-kadim muaf olduklarından cezire ahalsinden yalnız aşar ve müskirat ve gümrük rüsumatıyla ihracat ve sarfiyat-ı dahiliye gümrüğünün tenzili mukabilinde ihdas olunmuş olan tuz ve tütün rüsumundan ve mine'l-kadim sair memalikle beraber cezire ahalsi tarafında tediyeye olunmakta olup fakat bu kere ıslahatı icra olunmakta olan rüsumat-ı muayyeneden başka bir şey alınmaması erbaa-aşere varidat-ı devletin tamamı-i muhafazasıyla emr tahsilinde ahalice menfaat ve sühûleti mucib

¹⁶⁷ Dal.ye-i-mim.vav.ye-i-re.elif.nun.dal.ye-i-elif.

olacak ıslahat ve tadilatın müzakeresine meclis-i umumî memur edilerek vereceği rey ve mütalaa üzerine iktizasına teşebbüs olunması karar-gir olmuş olduğundan bu esaslara tatbiken muhakim ve idare-i umur-ı mülkiyye ve maliyyeye dair bu kere irade-i seniyye-i mülûkânemizle ayrı ayrı tanzim olunan kavanindir ki ber-vech-i âti bi-ibare-tihâ zikr ve beyan olunur.

Kısm-ı Evvel

Kazalarda Bulunan Muhtelit Deavi Meclislerinin

Suret-i Teşkiline Dairdir

Birinci Bend: Her bir kazada bir muhtelit deavi meclisi bulunacaktır.

İkinci Bend: Meclis-i mezkûr bir reis ile dört azadan mürekkebe olacaktır.

Üçüncü Bend: Reisin intihabı ve nasb ve azl ve tevzifi doğrudan doğruya devlet canibinden icra olunacaktır.

Dördüncü Bend: Kaza muhtelit deavi meclisinin azası kaim-makam marifetiyle tanzim olunacak mahsus defterlerde isimleri münderic olan kimseler içinden intihab olunacaktır.

Beşinci Bend: Binâen aleyh yirmi bir yaşını tekmil etmiş olan ve atide beyan olunacağı vechile müstesna veya gayr-ı müstehakk tutulacak sınıftan olmayan bi'l-cümle ahali-i zükûrun isimlerini havi olmak üzere her kazada kaim-makam marifetiyle birer defter tanzim olunacaktır.

Altıncı Bend: Evvela okumak yazmak bilmeyen saniyen başkasına ücret ile hidmedkârlık etmekte olan salisen ceza kanunname-i hümayunu ahkâmı iktizasınca hukuk-ı medeniyyenin cümlesinden veyahud bazısından iskat olunmuş rabien iflas etmiş olup da istikamet ve namusu henüz tasdik olunmamış bulunan hamisen tam lâ- ekall olunmayan sadisen cinayet ve cünha ile müttehim veyahud gıyaben mahkûm olanlar sabien mücazat-ı terziliyye ve terhibiyye ile cezalanmış bulunanlar ile sirkat ve dolandırıcılık ve emniyetin sû-i istimali ve hetk-i ırz ve serserilik cünhalarından dolayı veyahud her ne gûne cünhadan olur ise olsun bir seneden ziyade habs olmakla mahkûm olmuş olanların isimleri defter-i mezkûrda derc ve kayd olunmak istihkakından mahrum olacaktır.

Yedinci Bend: Her kangı sınıf ve safette bulunur ise bulunsun filan devletin umur-ı mülkiyyesinde müstahdem bulunan her bir memur ile hidmed-i askeriyyede bulunanlar işbu defterden müstesna tutulacaktır.

Sekizinci Bend: Kaim-makam marifetiyle bir minval bâlâ

tanzim olunacak defterin birisi mahsusen ahali-i müslime emini ve diğeri sekene-i Hıristiyanıyeyi şamil olmak üzere iki kısma münkasım olub bunların birer süreti cami-i şerif ve kilise ve hükümet konağı kapılarına ve kaim-makamın tensib edeceği mahallere yapıştırılacak olduğundan bu surette icra olunacak ilan tarihinden itibaren on gün zarfında ahaliden her kim olur ise olsun ismi derc olduğunu veyahud bir nâ-müstehakkın ismi yazılmış olduğuna dair kazanın idare-i meclisine takdim-i arızaya mezun olacaktır ve bu gûne takdim olunacak arıza üzerine nihayet sekiz gün içinde karar verilecek olduğundan karar-ı mezkûr verildiği müteakib sahib-i arıza gerek mutasarrıflık ve gerek vilâyet idare meclisine müracaata mezun olarak bu vechile istinafen takdim olunacak arızalar üzerine dahi kezaik sekiz gün içinde karar verilecek ve şu kadar ki meclis-i idarenin bu babda lâ-hakk olarak kararı sahib istidaya tebliğ olduğu günden itibaren on gün içinde istinafa takdim-i istidaya mübaderet etmediği takdirde istinaf hakkından sakıt olmuş olacaktır ve bu gûne istida üzerine vuku bulan kararlar iktizasınca lazım gelecek defterin tashihat ve tebdilatı dahi bend-i sabıkda beyan olunmuş olan vech üzere ilan kılınacaktır.

Dokuzuncu Bend: İşbu defter hıfz olunarak her sene teşrin-i sani ibtidasında vefat etmiş veyahud nâ-müstehakk olmuş olanların isimleri kaim-makam kaza marifetiyle terkin ile şerait-i mukteziyyeyi haiz olmuş olanlar ilave olunarak tashih edilecektir.

Onuncu Bend: Beher-i sene kanun-ı saninin birinci haftasında her bir kazada bulunan ahali-i İslamiyye ve Hıristiyanıyeyi muhtelit deavi meclisine aza tayin olunacak dört kimsenin intihabı zımında kaim-makam kaza tarafından celb ve davet olunacaktır ve muhtelit olan kazalardan ahali-i İslamiyye tarafından defterde isimleri kayd olunmuş İslamdan iki kimse ve ahali-i Hıristiyanıyeye tarafından dahi kezalik defterde isimleri münderic bulunanlardan diğeri iki kimse intihab olunacağı misillü ahali-i kâmilen Hıristiyan veyahud İslam olan kazalardan aza-yı merkumenin dördü dahi ya İslam yahud Hıristiyan olacaktır ve usul-ı intihabiyyenin icrası hususunu mübeyyin mazbata kaim-makam tarafından temhir olunarak bir nüsha-i musaddakası kuyudda hıfz olunmak üzere deavi meclis reisine tevdi olunacaktır.

On Birinci Bend: Kaza muhtelit deavi meclisi azasına hizmette bulunacakları sene için üç bin kuruş maaş-ı senevî tahsis olunmuş olduğundan maaş-ı mezkûr her bir sene zarfında meclisce rüyet-i mesalih olunmak üzere her kaç gün tahsis olunur ise o

kadar kimse taksim olunarak meclisin iş gününde hazır bulunacak olan azanın bulunduğu güne isabet edecek kiste'l-yevmi kat olunarak işbu kiste'l-yevmden hasıl olan akçe o gün o meclisde bulunmuş olan sair azaya taksim olunacak ve her sene ibtidasında reis-i meclis bulunan zat meclis günlerini ve küşad ve hitamı saatlerini bâ-ilanname tayin ve beyan eyleyecek ve işbu ilanname-i kaza meclisinin istinafca merbut olacağı meclis muhtelit reisi tarafından tasdik kılınacaktır.

On İkinci Bend: Muhakematın idaresi münhasıran reise aid olduğu misillü hitamını beyan etmek ve maslahatca veya kanunca iradı lazım gelip azanın ya lâ veyahud neam ile cevab vermeğe memur oldukları esileyi kendilerine arz etmek maddeleri ve ara-yı azanın tahkikiyle kanunun tatbik keyfiyeti ve kararın tebliği ve esbab ve delailinin beyanı verilecek mazbatanın tanzim ve tahriri hususları dahi kezalik reise aid olacaktır.

Kısm-ı Sani

Mutasarrıflık Muhtelit Deavi Meclislerinin Suret-i Teşkili

On Üçüncü Bend: Her mutasarrıflıkta bir muhtelit deavi meclisi bulunacaktır

On Dördüncü Bend: Meclis-i mezkûr birer reis ile dört azadan mürekkeb olacaktır.

On Beşinci Bend: Reisin intihab ve nasb ve azl ve tevzifi doğrudan doğruya devlet canibinden icra olunacaktır.

On Altıncı Bend: Mutasarrıflık muhtelit deavi meclisinin azası ber-vech-i âti intihab olunacaktır.

On Yedinci Bend: Beher sene ibtidasında her bir kazadan ikişer İslam ve Hıristiyan makarr-ı mutasarrıfiye izam olunub bunlar dördüncü ve beşinci maddelerde beyan olduğu üzere beher-i kazadan tanzim olunacak defterlerde isimleri münderic olan ahaliden mutasarrıflık muhtelit deavi meclisine aza tayin olunacak kimseler intihab edecektir.

On Sekizinci Bend: Aza-yı İslamiyenin intihabı İslam vekilleri tarafından ekseriyet-i ârâ ile icra olunacağı misillü iki Hıristiyan azanın intihabı dahi Hıristiyan vekilleri tarafından kezalik ekseriyet ile olacak ve bu suretle intihab olunan azanın müddet-i memuriyyetleri iki sene olup fakat işbu nizamnamede icrasına bed' olduğu tarihten itibaren ibtida ki senenin hitamında iki Hıristiyan ve iki İslam azanın çıkacak olan birinin kura tayin edecektir. Yani kuraya müracaat olunup hangilerinin ismine isabet eder ise onlara ruhsat verilerek sinin-i atıyyede kâmilen iki sene hizmet eylemiş birer Hıristiyan ve birer İslam aza

memuriyetinden afv olunacağından bunların yerine bâlâda beyan olunan vekiller tarafından müceddeden intihab olunacak aza meclise tayin kılınacaktır.

On Dokuzuncu Bend: Kâmilen Hıristiyan veyahud İslam olan mutasarrıflıklardan mutasarrıflık muhtelit deavi meclisi azasının dördü dahi Hıristiyan ya İslam olacaktır ve usul-ı intihabiyyenin icrası hususunu mübeyyin mazbata mutasarrıf tarafından temhir olunacak bir nüsha-i musaddakası kuyudda hıfz olunmak üzere meclis reisine tevdi olunacaktır.

Yirminci Bend: Mutasarrıflık muhtelit deavi meclisi azasına hidmette bulunacakları sene için altı bin kuruş maaş-ı senevî tahsis olunmuş olduğundan maaş-ı mezkûr bir sene zarfında meclisce rüyet-i mesalih olunmak üzere her kaç gün tahsis olunur ise o kadar kısma taksim olunarak meclisin bir iş gününde bilâ-özüri makbul hazır bulunmayacak olan azanın bulunduğu güne isabet edecek kıste'l-yevm maaş-ı kat' olunarak işbu kıste'l-yevmden hasıl olan akçe o gün o meclisde bulunmuş olan sair azaya taksim olunacak ve her sene ibtidasında reis-i meclis bulunan zat meclis günlerini ve küşad ve hitamı saatlerini bâ-ilanname tayin ve beyan eyleyecek ve işbu ilanname-i mutasarrıflık meclisinin istinafca merbut olacağı merkez-i vilâyet meclis-i muhtelit reisi tarafından tasdik kılınacaktır.

Yirmi Birinci Bend: Kaza muhtelit deavi meclisleri reislerinin hukuk-ı vezaif ve memuriyetine dair on ikinci bendde beyan olunan ahkâm-ı aynıyle mutasarrıflık muhtelit deavi meclislerinin reislerine dahi aid olacaktır.

Kısm-ı Salis

Merkez-i Vilâyet-i Girit Muhtelit Deavi Meclisinin Sureti Teşkili

Yirmi İkinci Bend: Girit Ceziresi'nde vilâyet muhtellit deavi meclisi bulunacak ve işbu meclis merkez-i vilâyette olacaktır.

Yirmi Üçüncü Bend: Meclis-i mezkûr bir reis ile dört azadan mürekkebe olacaktır.

Yirmi Dördüncü Bend: Reisin intihabı ve nasb ve azl ve tevzifi doğrudan doğruya devlet tarafından icra olunacaktır.

Yirmi Beşinci Bend: Vilâyet muhtellit deavi meclisinde aza bulunacak olan zevat intihab usul-ı üzere tayin olunacaktır.

Yirmi Altıncı Bend: Beher sene ibtidasında cezirenin her bir kazasından ikişer İslam ve ikişer Hıristiyan merkez-i vilâyete izam olunarak bunlardan bir cemiyet akdiyle müddet-i memuriyeti hitam bulmuş olan Hıristiyan veyahud İslam azanın yerine

ekseriyet-i ârâ ile yine bir İslam veyahud Hıristiyan tayinine memur olunacaklardır. Vilâyet muhtelit deavi meclisi azasının müddet-i memuriyetleri dört sene olacak olduğundan işbu nizamnamenin icrasına mübaşeret olduğundan itibaren birinci sene hitamında kura keşidesiyle dört azadan kangısının meclisten çekilecek olduğu tayyün edeceğinden birinci sene çıkan Hıristiyan ise sene-i atiyye hitamında çıkacak olan iki azayı İslamiyyeden birisi olacaktır ve bu surette beher sene bi'l-münavebe bir Hıristiyan veyahud İslamın intihabına mübaderet olunarak ikinci sene hitamında çıkacak olan Hıristiyan veyahud İslamın tayin olunduktan sonra artık sene-i âtiyyede kura keşidesine hacet kalmayacaktır.

Yirmi Yedinci Bend: Usul- intihabiyyenin icrası hususunu mübeyyin mazbata vali-i vilâyet tarafından temhir olunarak bir nüsha-i musaddıkası kuyudda hıfz olunmak üzere vilâyet deavi meclisi reisinde tevdi olunacaktır.

Yirmi Sekizinci Bend: Vilâyet muhtelit devai meclis azasına memur buldukları müddet için dokuz bin kuruş maaş-ı senevî tahsis olunacaktır.

Yirmi Dokuzuncu Bend: Vilâyet muhtelit deavi meclisi reisi tarafından meclis günleri ve küşad ve hitam saatleri bâ-ilanname tayin ve beyan olunacaktır.

Otuzuncu Bend: Mutasarrıflık meclis-i muhteliti rüesası hakkında on ikinci bendde musarrah olan umur ve hukuk ve vezaif merkez-i deavi meclis muhteliti reisi hakkında dahi aynıyle cari olacaktır.

Kısm-ı Rabi

Girit Vilâyeti Derununda Bulunan Her Sınıf Muhtelit Deavi

Meclislerinin Vazife-i Memuriyyetine Dair Kaidedir

Otuz Birinci Bend: Ale'l-umum deavi-i adiyye ve cezaiyyenin usul ve muhakemesine dair müceddeden nizamnameler tanzim ve telifi Devlet-i Âliyye canibinden karar-gir oluncaya değin muhtelit meclislerin her birinin tayin-i vezaif-i umumiyye ve hususiyyeleri hakkında ber-vech-i âti beyan olunan ahkâm meriyyü'l-icra tutulacaktır.

Otuz İkinci Bend: Bir veyahud ayrı dinden olan iki şahıs beyninde hukuk-ı adiyyede evvela beş yüz kuruşu mütecaviz olmayan taahhüdâtın icrasına veyahud yine bu mikdar kıymeti olan bir mal-ı menkule ve senevî elli kuruştan ziyade irad vermeyen bir mülke dair olan deaviyi tabi istinaf olmayarak katiyen ve yine bu

cinsten olup da bin kuruş kıymeti ve yüz kuruş irad-ı seneviyi tecavüz etmeyenlerin istinaf hakkıyla fasıla saniyen mülk sahibi ile müstecir veya mültezim ve efendi ile hidmetkâr ve alimle arasında bir kontoratoya müteallik münazaatta ve tarla ve mahsül ve meyve ve eşar ve cedavil ve handek ve hakk-ı tasarruf ve mülkiyetçe itilaf olmayan büyük ve sair emlaka isal olunmuş olan hasarat tazmini hususatında ve kezalik hukuk-ı mülkiyetçe ve bunlara müteallik olan evrak ve senet üzerine bir güne ihtilaf olmamak şartıyla tayin ve takti-i hudut-ı arazi maddelerinde ve tarafeynin ikrarıyla müşterek bulunan divar üzerine icra olunacak imalata dair olan münazaralarda müddei ve müddei-aleyhinden zilliyed kangısı olup olmadığını tefrik ve temyizi davalarında ve gazeteler marifetiyle olmayıp lisanen ve tahriren veya suret-i aheri ile muhill-i namus, söz söylendiği veyahud müşateme ve mudaribeden dolayı cezaya dair olmayan deavi-i hukukiyyede kaza-i muhtelit deavi meclisleri bin kuruş kıymete kadar bi'l-istinaf-ı kati olarak ve istinafa tabi olmak şartıyla bir tehdid-i kıymet-i hükme mezun olacaklardır.

Otuz Üçüncü Bend: Bir meclis-i muhtelit-i deavide bir dava görülür iken ona mukabeleten ve matlub-ı müddeaya mahsuben müddei-aleyh tarafından müddeinin iddiasıyla birleştirilmek üzere diğer bir dava der-miyan bulunduğu ve bu dava-yı müddeinin asıl davasından neşet eder sarf-ı tazmin-i matlubesinden ibaret bulunduğu halde tazminat-ı matlubenin mikdarı meclisin hükmüne mezun olduğu meblağdan ziyade dahi olsa ona bakmayıp meclisin istihkak ve salahiyetini tayine kaide-i müddeinin dava-yı asliyesinin kemiyyet ve keyfiyeti olacaktır ve aks-i halinde yani müddei-aleyhin der-piş eylediği davanın dava-yı asliyeye bir güne taalluku bulunmadığı takdirde meclisin salahiyeti işbu nizamname ahkâmına tevfikeyen tayin olunacaktır.

Otuz Dördüncü Bend: Otuz dokuzuncu bendde zikr olunacağı üzere kaza muhtelit deavi meclislerinin tehdid-i vazife-i memuriyyetleri zımında müddei-fih olan şeyin akçece mikdarı esas itihaz olunmuş olduğundan mikdar-ı mezkûra dair tarafeynin ihtilafı vukuuyla istinafen davanın rüyeti kabil olup olmadığına dair meşkukiyyet arz olduğu halde maslahatın icabına göre istinafa memur olan meclis tarafından Muhamminler marifetiyle münaza münaziün-fih olan şeyin akçece mikdarı tayin edilerek derece-i evveliyyede verilen hüküm ve kararın suret-i katiyyede olup olmadığı tebeyün ettirilecektir.

Otuz Beşinci Bend: Kaza muhtelit deavi meclislerinin cezaca

vazife-i memuriyyeti ceza kanunname-i hümayunu ahkâmı iktizasınca kabahat denilerek muamele-i takdiriyyeyi istilzam eden efal ve harekâtın muhakemesidir.

Kısm-ı Hamis

Mutasarrıflık Muhtelit Deavi Meclislerinin

Vazife-i Memuriyyetlerine Dairdir

Otuz Altıncı Bend: Mutasarrıflık muhtelit deavi meclisleri evvela kabil-i istinaf olup kaza-i muhtelit deavi meclislerinin hükm ettikleri ve istinafa rüyeti istida olunan davaları saniyen her gûne emval-i menkule ve gayr-ı menkule ve taahhüdata dair olup kanunca diğeri bir meclisten rüyeti lazım olmayan bi'l-cümle münazaraları fasl ve hükm edecektir. Şu kadar ki aslen beş bin kuruşu tecavüz etmeyen davalara dair verecekleri karar kabil-i istinaf olmayacağı misillü beş bin kuruşu tecavüz eden veyahud akçece mikdarı tayin olunamayan davaya dair verecekleri ilâmat kabil-i istinaf olacaktır.

Otuz Yedinci Bend: Mecalis-i mezkûrenin cezaca vezaifi memuriyyetleri evvela kaza muhtelit deavi meclisleri tarafından kabahat üzerine verilecek kararların istinafen rüyeti saniyen ceza kanunname-i hümayunu ahkâmı mücebince cünha denilerek mücazat-ı tedibiyyeyi istilzam eder ahval ve harekâtın muhakemesidir.

Kısm-ı Sadis

Vilâyet Muhtelit Deavi Meclisinin Vazife-i Umumiyyesine Dairdir

Otuz Sekizinci Bend: Vilâyet muhtelit deavi meclisi hukuk-ı adiyeye evvela ticaret kanunname-i hümayunu ahkâmınca kabil-i istinaf olup cezirenin ticaret mahkemelerinde fasl ve hükm olunmuş ve istinafa rüyeti talep olunan saniyen otuzaltıncı bendde beyan olduğu üzere istinafi kabil olup mutasarrıflık muhtelit deavi meclislerinde kezalik fasl ve hükm olunmuş ve kendisine istinaf kılınmış bu lisan davaları rüyet edeceği misillü cezaca vazife-i memuriyyetleri mutasarrıflık muhtelit deavi meclisleri tarafından cünha üzerine verilecek kararların istinafa rüyeti ve ceza kanunname-i hümayunu ahkâmı mücibince cinayet denilerek mücazat-ı terhibiyyeyi istilzam eder efal ve harekâtın muhakemesidir.

Kısm-ı Sabi

Derecat-ı Muhtellitede Olan İşbu Mecalis Muhtellite-i

Deavinin Vezaif-i Mahsusaları Beyanındadır

Otuz Dokuzuncu Bend: Eşhas beyninde olan deavi müdde-i

aleyhin ikametgâhı ve olmadığı halde muvakkaten bulunduğu mahall-i muhtelit meclisinde ve müddei-aleyhin müteaddid olduğu halde müddei bunların mukim olduğu mahallerden kangısının meclis-i muhtelitini ihtiyar eder ise onda ve deavi bir-aynen yani bir şeyin istidadına dair ise ol şeyin bulunduğu mahallin ve bir şirket aleyhine olduğu takdirde ol şirket baki oldukça merkezi olan yerin ve bir şahıs müteveffanın terekesi aleyhine olup tereke henüz taksim olunmamış olduğu surette müteveffanın ikametgâhının ve kefalet cihetinden olduğu surette asıl davanın görülmekte olduğu kaza veyahud livanın ve otuz ikinci bendin birinci ve ikinci ve üçüncü ve dördüncü ve beşinci maddelerinde beyan olunan hususata dair olduğu takdirde münaza'un-fih olan şeyin bulunduğu mahallin muhtelit meclisinde fasl ve rüyet olunacaktır.

Kırkinci Bend: Her bir kazanın muhtelit meclis-i daire-i mahsusası dahilinde vuku' bulan kabahatlerin muhakemesine memur ve tahkikatına mübaşeret eylediği bir fiil ve hareketin muamele-i tedbiyyeyi veyahud terhibiyyeyi istilzam eder bir fiil olduğu tebeyyün ettikçe muhakemesini bu babda salahiyeti olan mutasarrıflık muhtelit meclisine havale etmeğe mecbur bulunacak olduğu misillü mutasarrıflık muhtelit meclisleri dahi daire-i mahsusaları dahilinde vuku bulan cünhaların muhakemesine memur olup tahkikine mübaşeret eyledikleri fiil ve hareketin cünha olmayıp kabahat olduğu tebeyyün etse bile kanunen vaz' olunan mücazâtı hükm ve ilâm etmeğe ve icabına göre tazminat-ı mukteziyyeyi tahsis ve tayin eylemeğe dahi mezun olacaktır şu kadar ki tahkikatına mübaşeret olunan fiil ve hareket-i cünha ve kabahat olmayıp cinayattan olduğu tahakkuk eyledikçe bu babda iktiza eden muamele-i cezaiyyenin hükm ve tayini vilâyet muhtelit meclisine havale etmeğe mecbur bulunacak ve vilâyet muhtelit deavi meclisi ise hasseten cinayatin muhakemesine memur olacak olup tahkikatına mübaşeret eylediği fiil ve hareket cinayet olmayıp cünha veyahud kabahat olduğu tebeyyün eyledikte dahi gerek kanunen iktiza edecek cezanın tayinine ve gerek icab-ı hâlê göre tazminat-ı mukteziyyeyi tahsise memur olacaktır. Kaza muhtelit deavi meclisleri livaya ve liva muhtelit deavi meclisleri merkez-i vilâyete havaleye mecbur oldukları cünha ve cinayetin mahall-i vukuunda icra eyledikleri tahkikatı ve müttehim ve caninin ibtidaki istintakından ve erbab-ı vukufun ihbarından tebeyyün eden haleti dahi bir tefsil bâ-mazbata bildireceklerdir.

Kısım-ı Samin

Kaza ve Mutasarrıflık Vilâyet-i Muhtelit Deavi

Meclislerinin

Cümlesine Aid Mevadd-ı Nizamiye

Kırk Birinci Bend: Müddet-i memuriyyetleri hitamında infisalleri lazım gelen meclis azası gerek buldukları meclisin ve gerek diğler bir meclisin azalığına tekrar intihab olunabileceklerdir.

Kırk İkinci Bend: Her bir deavi meclisinde lüzumu kadar kâtib ve mübaşirler bulunacak ve bunlar suret-i tayinlerini mübeyyin mahsus nizamname-i ahkâmı mücebince devlet tarafından nasb ve tevzif olunacaktır.

Kırk Üçüncü Bend: Girit Ceziresi'nde Hıristiyan ve İslam ahalisinin pek çoğu yalnız Rumca tekellüm edegeldiklerinden muhtelit deavi meclisinin ilâmatı Türkçe ve Rumca olarak tahrir ve tanzim olunacaktır.

Kırk Dördüncü Bend: Bâlâda zikr olunan mecaliste rüyet olunacak mevadda dair takdim olunan istidalar hükümet tarafından mecalise havale olunmağa hacet kalmaksızın doğrudan doğruya mecalise verilecektir.

Kırk Beşinci Bend: Hukuk-ı adiyeye dair muhtelit deavi meclislerinin verecekleri ilâmatın icrası hükümet-i mahalliyyeye aid olup fakat icrası esnasında yine madde-i mahkûmeye müteallik olarak bir nevi niza ve deavi zuhur eylediği takdirde işbu dava birinci ilâmı vermiş olan muhtelit deavi meclise aid olacak ve ticaret ve ihtiyar meclislerinin ilâmatının icraatında tekevvün edebilecek ihtilafat dahi bunların merbut oldukları sancağın muhtelit deavi meclisine fasl olunacaktır.

Kırk Altıncı Bend: Vilâyet derununda bulunan bi'l-cümle muhtelit meclislerde rüyet olunacak deavidan ahzı iktiza edecek resmi tayin etmek üzere hemen tarife-i mahsusa tanzim kılınacaktır.

Kırk Yedinci Bend: Muvakkaten icrası kanunen mücaz olan ilâmattan maada istinaf arz-ı hâli takdim olundukça ilâmın icrası tavik olunacak ise de işbu tavik maddesi hukuk-ı adiyeye veyahud cezaiyyeye meclis canibinden tensib veyahud sahib-i dava tarafından talep olunacak tedabir-i ihtiyatiyyenin ittihazına mani olacaktır.

Kırk Sekizinci Bend: Nizamen davet olunup meclise gelmeyen kimseler aleyhine gıyaben hükm itası caiz olacak ise de bu güne verilecek ilâmatın hükmü tarih-i karardan üç ay sonra icra olunacak ve işbu üç ay müddet içinde şahs-ı mahkûm-ı aleyh gelip ağraz arz-ı hâli vermediği halde inkıza-yı mehl-i mezkûrede mezkûr-ı icraya konulacak ve ondan sonra olunacak istidalara

bakılmayacaktır.

Kırk Dokuzuncu Bend: İstinaf arz-ı hâli ilâmın tebliği tarihinden itibaren nihayet üç ay zarfında takdim olunmadığı takdirde kabul olunmayacaktır.

Ellinci Bend: Bâlâda beyan olunduğu vechile bir davanın iki defadan ziyade rüyeti caiz olmayacak ise de mevadd-ı erbaa-i âtiyye davanın Der-saadet'te nakliyle fesh ilâmı muceb olacaktır. Mevad-ı erbaa-i mezkûrenin birincisi ahkâm-ı kanuniyyenin ibtali ikincisi adem-i salahiyet ve tecavüz vazife-i memuriyyet üçüncüsü mühim olan usul-i icraiyye-i kanuniyyeye adem-i riayet dördüncüsü bir maslahata bir birine mübayin iki ilâm itası hususlarıdır.

Kısm-ı Tasi

Ticaret Mahkemelerinin Suret-i Teşkiline Dairdir

Elli Birinci Bend: Girit vilâyeti dahilinde kâin Hanya ve Resmo ve Kandiye sancaklarında birer ticaret mahkemesi olacaktır.

Elli İkinci Bend: Bunlardan her birisinin dahil-i daire-i hükmü olacak kazalar vali ve vilâyet-i idare-i meclis-i canibinden tahsis ve tayin kılınacaktır.

Elli Üçüncü Bend: İşbu ticaret mahkemelerinin her birisi birer reis ile dörder azadan mürekkeb olacaktır.

Elli Dördüncü Bend: Reisin azl ve nasb ve tevzifi doğrudan doğruya devlet canibinden icra olunacaktır.

Elli Beşinci Bend: Ticaret mahkemelerinin azası İslam ve Hristiyan muteberan tüccarından mürekkeb olmak üzere her sene kanun-ı sani esnasında vali veya mutasarrıf canibinden celb olunub taht-ı riyasetinde akd olunacak meclis tarafından intihab olunacaktır.

Elli Altıncı Bend: Her bir mahkeme-i ticaretin dahil-i daire-i hükmü olan mahallerde mevcut bi'l-cümle tüccardan tefriki lazım gelen muteberanın defter-i mahkeme-i ticaretin kâin olduğu mahall-i hükümeti marifetiyle ve beher sene ibtidasında tanzim ve biri İslam ve diğeri Hristiyan muteberan tüccarını havi olmak üzere iki kısma taksim olunacağından işbu defterin suret-i ilanıyla hıfz ve tashihi beşinci ve altıncı ve sekizinci bendlerde beyan olunduğu vechile cereyan edecektir.

Elli Yedinci Bend: Meclis-i mezkûrun aza-yı Hristiyanıyyesi Hristiyan muteberan-ı tüccar defterinde isimleri münderic olanlardan ticaret mahkemesinde aza olmak üzere iki kimse intihab edecek oldukları misillü meclisin İslam azası dahi kezalik iki İslam

intihab edeceklerdir.

Elli Sekizinci Bend: Ticaret mahkemesine aza intihab olunacak olan zatın ekalli yirmi beş yaşında bulunması ve mutemadiyen beş sene muhafaza-i namus ve temyiz ile icra-yı ticaret etmiş olması lazımeden olub bunların her biri mecliste hazır bulunanların ekseriyyet-i ârâsıyla ayrı ayrı intihab olunacak ve usul-ı intihabiyyenin icrası hususunu mübeyyin mazbata-i tanzim ve mutasarrıf canibinden temhir olunarak bir nüsha-i musaddakası kuyudda hıfz olunmak üzere ticaret meclisi reisine gönderilecektir.

Elli Dokuzuncu Bend: Bir sene memuriyyetleri hitamında infisalleri lazım gelen aza-yı mahkeme-i ticaret tekrar intihab olunabilecekler ve müddet-i memuriyyetleri henüz hitam bulunmazdan aza-yı muvakkateden birinin vuku-ı vefatından ve her ne sebebden olur ise olsun vukua gelen infisaline mebni yerine intihab ve tayin olacak olan zat-ı selefinin müddet-i memuriyyeti ne kadar kalmış ise ol kadar vakt-ı azalık memuriyyeti icra edecektir.

Altmışınıcı Bend: Her bir mahkeme-i ticarete Türkçe ve Rumca için iki kâtible lüzumu mikdar-ı mübaşirler devlet tarafından bulundurulacaktır.

Altmış Birinci Bend: Ticaret mahkemesinin kırk üçüncü bendde beyan olunan esbaba mebni ilâmatı iki lisan üzere yazılacaktır.

Altmış İkinci Bend: Ticaret mahkemesi azasının maaşı olmayıp yalnız fahri muceb bir memuriyyet add olunacaktır.

Kısım-ı Aşer

Ticaret Mahkemelerinin Vazife-i Memuriyyetlerine Dairdir

Altmış Üçüncü Bend: Ticaret mahkemelerinin vazife-i memuriyyetleri ticaret kanunname-i hümayunu zeylinin yirmi sekizinci maddesinden otuz sekizinci maddesine kadar olan maddede beyan olunan ticaret mahkemesine doğrudan doğruya istida takdiriyle davanın rüyet ettirilmesi caiz olacaktır.

Altmış Dördüncü Bend: Ticaret mahkemelerinin verdikleri ilâmatın icrası kendüye aid olmayub bu makule ilâmatın icrasında niza ve dava zuhuru takdirinde onların fasl-ı rüyeti ol mahalde muhtelif deavi meclisine aiddir.

Altmış Beşinci Bend: Zeyl-i kanunname-i ticaret ve usul-ı muhakeme-i ticaret nizamnamesi ahkâmı mucebince istinaf olan ticaret mahkemelerinin ilâmatı istinafen vilâyet-i muhtelit deavi meclisinde fasl-ı rüyet olunacaktır.

Kısım-ı İhda-Aşer

İhtiyar Meclislerinin Dimoyrondiyaların Teşkiline Dairdir

Altmış Altıncı Bend: Hududu hükümet tarafından tayin ve tahsis olunacak olan her karyede birer ihtiyar meclisi bulunacaktır.

Altmış Yedinci Bend: Beher mutasarrıflık makarrında dahi biri Hıristiyan ve diğeri İslama mahsus iki dimoyrondiya bulunacak olduğundan Hıristiyan dimoyrondiyası mutasarrıflığın reis-i ruhaniyyesiyle mutasarrıflık muhtelit deavi meclisi Hıristiyan azalarının birinden kezalik mutasarrıflık idare meclisi aza-yı Hıristiyanıyesinin birinden ve dahil-i mutasarrıflık olan bi'l-cümle karyelerin ihtiyar meclisleri aza-yı Hıristiyanıyesinden üç sene müddet için intihab olunacak iki Hıristiyandan ve İslam dimoyrondiyası kezalik naib şer' ile mutasarrıflık meclis¹⁶⁸ muhtelit deavi meclisinin İslam azasının birinden ve mutasarrıflık idare meclisinin İslam azasının birinden ve dahil-i mutasarrıflık olan bil-cümle karyeler ihtiyar meclisleri aza-yı İslamiyyesinden üç sene müddet için intihab olunacak iki İslamdan mürekkeb olacaktır.

Kısm-ı İsna Aşer

İhtiyar Meclisinin Vazife-i Memuriyyetlerine Dairdir

Altmış Sekizinci Bend: Karyelerde bulunacak olan ihtiyar meclisleri her gûne ve sulhen tesviyye olunacak deavinin rüyetine memur olup tarafeynden tahriren kabul olunmamış veyahud kabul olunacağına dair kompromson¹⁶⁹ verilmemiş olduğu halde ihtiyar meclislerinin verecekleri kararların bir hükmü olmayacak ve her vakt karye ihtiyar meclislerinin verecekleri kararları fiile getirilmesi zımında ihtiyar meclislerinin dahil-i daire-i hükmü bulunduğu muhtelit deavi meclisi tarafından işbu kararın tasdik ettirilmesi lazımeden olacaktır.

Altmış Dokuzuncu Bend: Makarr-ı mutasarrıflıkda bulunacak Hıristiyan ihtiyar meclisi mücerred Hıristiyanlar için bend-i sabıkta beyan olunan karye ihtiyar meclislerinin vazifeleriyle kezalik Hıristiyanlar vasiyyetnamelerinde bulunan şeraitinin tamami-i vekayesine ve Hıristiyan olup vasi' ve veli tahtında bulunan bi'l-cümle kimselerin layıkı vech üzere idare-i emvaline nezaret edecektir.

Yetmişinci Bend: Bend-i sabıkın aherinde beyan olunan vezaif ve hukuk-ı İslamiyye için mutasarrıflık İslam dimoyrondiyasına aid olacaktır.

Yetmiş Birinci Bend: Mutasarrıflık Hıristiyan

¹⁶⁸ Cümle içinde anlam bozuyor. Teknik olarak yanlışlıkla yazılmış olmalı.

¹⁶⁹ Kaf.vav.mim.pe.re.vav.mi.sin.vav.nun.

dimoyrondiyaları tarafından daire-i vazife-i muayyeneleri dahilinde olduğu cihetle rüyet olunup aslen beş bin kuruş-ı mikdarını tecavüz eden veyahud akçece mikdarı tayin olunamayan davanın istinafen suret-i katiyyede hükm ve faslı Der-saadet Rum Patrikliği mahkemesine aid olacak mezkûr dimoyrondiyaları hakim safetinde olmayarak mücerred kendilerine ber-vech-i bâlâ müfevvez emval-i eytam maddesince bulunacak oldukları icraatça vilâyet meclis idaresinin taht-ı nezaretinde bulunacaklardır.

Kısm-ı Selase-Aşer

İki veyahud Mûteaddid Meclis ve Mahkeme Beyninde Bir Davaya Dair Salahiyetleri

Olup Olmadığı Meselesinden Dolayı Zuhuru Melhuz Olan İhtilafın Suret-i İzale ve Tesviyesine Dairdir

Yetmiş İkinci Bend: İki meclis veyahud iki mahkeme bir davanın rüyeti zımında salahiyetleri olduğu hususa dair veyahud rüyeti bi'z-zarure iki meclis veyahud iki mahkemenin birine aid olan davanın rüyeti zımında işbu meclis veyahud iki mahkeme ol babda salahiyetleri olmadığı hususuna mütedair hükm ve ilâm vermiş olacakları takdirde âti'l-beyan kavaide tatbiken hareket olunacaktır.

Yetmiş Üçüncü Bend: Bend-i sabıkada zikr olunan meclislerin ikisi dahi idare meclislerinden bulunduğu halde işbu salahiyet veyahud adem-i salahiyet meselesi dahil-i daire-i vazifesi buldukları kaza veyahud mutasarrıflık veyahud vilâyet idare meclisi tarafından fasl ve kat' olunacaktır.

Yetmiş Dördüncü Bend: Yetmiş ikinci bende zikr olunan meclislerin ikisi dahi muhtelit deavi meclisleri zımında bulunduğu halde salahiyet veyahud adem-i salahiyetlerine dair madde-i meşruha ikisinin dahi dahil-i daire-i vazifesi buldukları kaza ve mutasarrıflık vilâyet-i muhtelit deavi meclisi tarafından kat' ve fasl olunacak ve ticaret mahkemeleri ile bir muhtelit deavi meclisi beyninde bir gûne ihtilaf vukuunda işbu salahiyet meselesi her vakt vilâyet-i muhtelit deavi meclisinde rüyet olunacaktır.

Yetmiş Beşinci Bend: Sebkat eden iki bendde zikr olunan mevaddan maada ber-vech-i bâlâ tayin-i salahiyet babında iki meclis beyninde mübayenet ve ihtilaf vukuunda işbu salahiyet meselesi vilâyet idare meclisinde rüyet olunacaktır.

Kısm-ı Erbea-Aşer

Girit Ceziresi'nin Mevad-ı Hukukiyesine Dair Beher Sene Takdim Olunacak Cedvelin Tanzimine Dairdir

Yetmiş Altıncı Bend: Beher sene hitamında vilâyet muhtelit

deavi meclisi reisi tarafından istatistik usulü üzere Girit Ceziresi'nin mevadd-ı hukukiyyesini mübeyyin bir kata' cedvel-i tanzim olunacak olduğundan mezkûr cedvel sene zarfında ihtiyar meclisleriyle her sınıf-ı muhtelit deavi meclislerinden ve muhakeme-i şer'iyye ve ticarete rüyet olunmuş ve kabil-i istinaf olmak üzere veyahud suret-i katıyyede ilâmları verilmiş ve henüz muhakeme olunmuş olan davaların keyfiyyet ve kemiyetini ve hasımların kangı dine mensub olduklarını ve rüyet olunan davaların hadd-i vüsat üzere müddet-i muhakemelerini mübeyyin olmak üzere tanzim olunacaktır.

Yetmiş Yedinci Bend: Bend-i sabıkda zikr olunan vilâyet muhtelit deavi meclisi reisi ber-vech-i bâlâ beher sene takdim edecek olduğu cedvel-i mezkûr zirinde ıslah-ı icraat-ı hukukiyye zımında ittihazı lüzumeden add olunacak tedabire dair mülâhazat-ı zatiye veyahud umumiyyeyi ilave ve irad etmeğe mezun olacaktır.

Kısm-ı Evvel

Girit Vilâyetinin İdare-i Umumiyyesine Dairdir

Birinci Bend: Girit vilâyeti beş liva ve yirmi kazaya taksim olunub her bir kaza adet ve hududları tayin olunacak karyeleri havi olacaktır.

İkinci Bend: Elviyye-i hamise-i mezkûre Hanye ve İsfakiye ve Resmo ve Kandiye ve Laşid mutasarrıflıklarıdır.

Üçüncü Bend: Hanya livası nısf-ı Hanya ile Hanya ve Kisamo ve Selino kazalarından ve İsfakiya livası İsfakiya Aya Vasil ve Epukron¹⁷⁰ kazalarından ve Resmo livası nıfs-ı Resmo ile Resmo Milopotamo ve Amadi kazalarından ve Kandiye livası nısf-ı Kandiye ile Temnos ve Malviz¹⁷¹ ve Perponiçe¹⁷² ve Kitoyo¹⁷³ ve Monikaço¹⁷⁴ ve Pidiye¹⁷⁵ ve Rizo¹⁷⁶ kazalarından ve Laşid livası Laşid ve Miramillu¹⁷⁷ ve İstebe¹⁷⁸ ve Perapetre¹⁷⁹ kazalarından mürekkeb olacaktır.

Dördüncü Bend: Zikr olunan kazalar hudud-ı sabıkalarıyla mahdud olacaklardır.

Beşinci Bend: Girit Ceziresi'nin idare-i umur-ı mülkiyyesi

¹⁷⁰ Elif.pe.vav.kaf.re.vav.nun.

¹⁷¹ Mim.elif.lam.vav.ye-i-.ze.

¹⁷² Pe.re.pe.vav.nun.ye-i-.çe.g-he.

¹⁷³ Kef.te.vav.ye-i-.vav.

¹⁷⁴ Mim.vav.nun.ye-i-.kaf.elif.çe.vav.

¹⁷⁵ Pe.dal.ye-i-.g-he.

¹⁷⁶ Re.ye-i-.ze.vav.

¹⁷⁷ Mim.ye-i-.re.elif.mim.ye-i-.lam.lam.vav.

¹⁷⁸ Elif.se.te.be.g-he.

¹⁷⁹ Pe.re.elif.pe.te.g-he.

taraf-ı eşref-i hazret-i padişahiden mensub bir valiye ve livaların umur-ı mülkiyesi nısfı Müslim ve nısfı diğeri Hıristiyan olmak üzere memurin-i Devlet-i Âliyye'den müntahab ve bâ irade-i seniyye mensub mutasarrıflara tefviz ve ihale olunacak ve her bir kazada icabına göre Müslim veyahud Hıristiyan memurinden müntahab ve taraf-ı devletten mensub birer kaim-makam bulunacaktır.

Altıncı Bend: Mutasarrıf ve kaim-makamların makarr-ı idareleri olacak mahaller idare-i vilâyet meclislerinin reyî munzamm olduğu halde canib-i vilâyetten tayin buyrulacak olduğundan liva ve kaza meclislerinin ve mutasarrıf ve kaim-makamların reyî munzamm olmadıkça ve vali ile idare-i vilâyet meclisinin muvaffakatını istihsal olunmadıkça mutasarrıf ve kaim-makamlar makarrlarının tebdili caiz olmayacaktır.

Yedinci Bend: Vali-i vilâyet maiyyetinde bir meclis-i idare-i vilâyet ile biri müslüman ve diğeri Hıristiyan memurin-i Devlet-i Âliyye'den müntahab ve irade-i seniyye ile mensub birer müşavir bulunacak ve Hanya livasının ayrıca mutasarrıfı ve liva idare meclisi olmayacağından vali-i müşarûn-ileyh ile Hanya livasının mutasarrıfı ve meclis-i mezkûr dahi Hanya mutasarrıflığının idare-i meclisi demek olacaktır.

Sekizinci Bend: Mutasarrıflar maiyyetlerinde birer meclis-i idare-i liva ile müslümandan ise Hıristiyan ve Hıristiyandan ise müslümandan olmak üzere bi'l-idare-i seniyye birer muavin bulunacak ve makarr-ı idare-i liva kazasının ayrı kaim-makamı ve idare-i kaza meclisi olmayacağından mutasarrıflar makarr-ı idare-i liva olacak kazanın dahi kaim-makamı ve meclis-i idare-i liva ise ol kazanın dahi meclis idaresi demek olacaktır.

Dokuzuncu Bend: Kazalarda birer meclis-i idare bulunacak ve kaim-makamların maiyyetlerine Müslümandan ise Hıristiyan ve Hıristiyandan olduğu halde Müslümandan birer muavin tayin olunacaktır.

Onuncu Bend: Karyelerin idaresi birer ihtiyar meclisine tefviz kılınacaktır.

Kısm-ı Sani

Meclis-i İdare-i Vilâyetin Suret-i İntihab ve Vezaifine Dairdir

On Birinci Bend: Hükümet-i icraiyye münhasıran vali-i vilâyete aid olup bu kavanin ve nizamat ve alacağı talimat mucibince cezirenin elviyye kaza ve kurası mutasarrıf ve kaim-makam ve ihtiyar meclisleri vasıtalarıyla infaz ve icra eder.

On İkinci Bend: Girit vilâyeti idare meclisi vali bulunan zatın zir-i riyasetinde olmak üzere iki müşavir ve defterdar ve müfettiş hükkâm ve metropolit ve mektubcular ile cezirenin ahali-i müslime ve gayr müslimesi tarafından zirde beyan olunan nizama tatbiken intihab edilecek üç Müslim ve üç Hıristiyan azadan ibaret olacaktır.

On Üçüncü Bend: Meclis-i mezkûrun muhakemat-ı şeriyye ve kanuniyyeye ve hükümet-i icraiyyenin teşebbüsâtına bir gûne müdahaleye kat'a salahiyeti olamayacağından vezaif-i mahsusası yalnız umur-ı mülkiyyenin idaresine aid olup vasita-ı icraat bulunan vali ile meclis-i vilâyetin tanzim ve tefrik-i vezaifleri zımında ittihaz olunacak kaide-i umumiyedir ki bir taraftan kuvve-i icraiyye ve hakk-ı müsabakat ve küçük ve büyük memurin ile doğrudan doğruya muhabere ve mükâtebe ve ahz ve irsal-i evamir ve talimat hususâtı ve valinin vezaif-i tabiiyyesinden olacak ve diğer taraftan umur-ı idareye dair müzakere ve mahakeme ve irae-i rey maddeleri meclisin memuriyyeti mahsusasından bulunacaktır. Binâen-âlâ-zaluk mücerred Devlet-i Âliyye kavanin-i umumiyyesinin ve cezire için bi'l-hassa tayin olunan nizamât-ı ahkâmının fiile götürülmesinden ibaret olmayıp bi'l-akis icrası evvel emirde müzakere ve tedkiki icap ettirecek ciheti olan mevadd-ı meclis idare-i vilâyete havale olmak lazım gelecektir.

On Dördüncü Bend: Bend-i sabıkda olunan usule tevfiken bir müddet gayr-ı mahdude veyahud mahdude için vali canibinden ittihaz olunacak kâffe-i tedabirin icrasından evvel müzakeresine meclisin hakkı olacağından nizamât-ı beldeye vuzuu ve ıslah-hane ve hasta-hane ve gureba-hane tesisi ve panayır ve bazar yerleri ve kabristan mahalleri tahsis ve tahvili ve hiç kimsenin taht-ı tasarrufunda bulunmayan yerlerin mübayaa ve fûruht ve istibdal ve suret-i muvakkatede terki veyahud menafi-i ammeye tahsis ve terk-i vatan etmiş olanların suret-i avdetleri ve bunun için ikramiye ve mükâfat tayini misillü tedabir evvel emirde meclis-i idare-i vilâyetçe tezakir olunmadıkça ne bizzat vali tarafından ve ne de bi'l-vasita mutasarrıf ve kaim-makamlar tarafında mevki-i icraya konulamayacak ve meclis-i mezkûr bu misillü mevadda dair vali canibinden teklif olunacak tedabire tensib edeceği tadilatı icra edebileceğinden bu vechile tezakir olunacak nizamname ve kararlar iktiza ettikçe canib-i Bab-ı Âli'den ba'de'l-istizan vali tarafından icra olunabileceği misillü vali canibinden meclise arz olunub meclisden külliyyen redd veyahud tadil olunmuş kararlar tadilat-ı vakıa kabul olunmaksızın irade-i seniyye-i mahsusa şeref-

sünûh buyrulmadıkça mevki-i icraya konulamayacak ve fakat bâ-irade-i seniyye tasdik buyrulmak kayd ü şartıyla şiddet lüzumu ilan ve tertibi edilecek kâffe-i mesuliyyeti kâmilen üzerine aldığı beyan olduğu halde o misillü tedabirin vali tarafından icrasına şürûh olunacaktır.

On Beşinci Bend: Ahali-i cezirenin ekser veyahud bir cüzünü nakden bir meblağ itasına ve aynen bir hizmet icrasına veyahud haiz oldukları bir hakkın terkine memur edecek yani seyr-i sefain hususunda ifa olunan rüsumatın tezyidi ve esnaflık resm-i ahzı ve sıhhat-i ummiyyeye muzırr veyahud nizam-ı mahsusasına ve adet-i beldeye mugayir bulunduğu ecell bir fabrika ve bir destgâh veyahud bir mağazanın sedd ve bendi ve bazı sefain-i mahsusa veya behran posta işletilmesi ve ceza kanunnamesinde tayin olunmamış bazı ef'al ve harekâtından dolayı ceza-yı nakdî misillü tedbir ittihazında vali-i vilâyet ile idare meclisi bend-i sabıkta beyan olunan hukuk-ı müşterekelyi haiz ve vezaif-i mütekebile ile mükelleftirler.

On Altıncı Bend: Hükümet namına olarak ahad-ı nasdan biriyle yapılacak her nevi yazarak ve mukavele ve kontorato hususunda vali-i vilâyet ile idare meclisinin hukuk ve vezaif-i müşterekeleri on dördüncü bendde muharrer olduğu minval üzere olacaktır.

On Yedinci Bend: Ya bir madde-i kanuniyye veyahud cezirenin cemiyet-i umumiyyesi canibinden tasvib olunmuş karar mucibince cezire ahalişi üzerine tarh olunacak tekâlifin livalarca taksimi ve cemiyet-i mezkûre canibinden ber-vech-i muharrer tahsili mukarrer olan rüsumatın suver-i tahsiliyyesinin tayini vilâyet idare meclisinin vezaif-i mahsusasındandır.

On Sekizinci Bend: Meclis-i mezkûr muamelat-ı hesabıyyece tedkikatı nizamden meclis-i idare-i vilâyata aid olan ve varidat ve masarifat-ı umumiyyenin ve hususiyenin hüsn-i cereyanına dikkate memur olacaktır.

On Dokuzuncu Bend: Hükümet-i saniyenin cezirede zir-i tasarruf-ı mahsusasında ve doğrudan doğruya cezirenin idaresinde bulunan kâffe-i umur-ı menkule ve gayr-ı menkuleye nezaret ve bunları muhafaza hizmeti vilâyet idare meclisinin vezaifindedir.

Yirminci Bend: Meclis-i mezkûr idare-i mahalliyyeye bırakılmış olan hususata dair bir sene içinde vuku bulmuş olan masarifatın hesaplarını ve sene-i atıyye için lüzum ve faidesini gördüğü hususatin esbab-ı mucibesıyla bütçesini tanzim ederek meclis-i umumiyye ibraz eyleyeceklerdir.

Yirmi Birinci Bend: Vilâyet idare meclisleri evvela ihtiyar meclisleri ve evvela dimoyrondiyaları ve muhtelit deavi meclisleri ve ticaret mahkemeleriyle kaza ve liva idare meclisleri azasının intihabı hususunda hadis olacak her güne müşkilat ve davaları saniyen liva mutasarrıfları ve liva idare meclisleri ve kaza kaim-makamları ve kaza idare meclisleriyle ihtiyar meclisleri ve ale'l-umum her güne devair ve memurin beynlerinde memurince tekevvin edecek niza ve iddiaları salisen deavi ve idare meclislerinden ve umumen memurinden her birinin dahil-i daire-i hükmü olacak mahall ve mevakiin tayininden veyahud tayin olunan bu güne dairenin hududu tagyirinden dolayı zuhur edecek bi'l-cümle müşkilat ve iddiaları rabien muhakemat-ı nizamiyyede tayin olunan mevadda salahiyetçe mahkemeler beynlerinde ve ale'l umum hükümet-i mülkiyye ile mahakim beyninde zuhur edecek ihtilafatı hamisen rüsumattan maada olan tekalifin emri tahsilinde zuhur edecek her güne deaviyi suret-i katiiyyede fasl ve rüyet etmeğe memur olacaktır.

Yirmi İkinci Bend: Kaim-makamlar ve liva ve kaza meclisleriyle ve ihtiyar meclislerinin azası ve idare-i mahsusa ile olmayıp taraf-ı devletten mensup her bir memur aleyhinde memuriyyetince vuku bulacak sû-i hareketinden dolayı icrayı mücazâtı zınnında bir kimesne tarafından mahakemeye ihdârı iddiası evvel-emirde vilâyet idare meclisinden istihsal olunacak ruhsata menut olacağından ruhsat-ı mezkûre istihsal olundukça itham olunan memur muhtelit deavi meclislerinde muhakeme olunacak ve meclis tarafından ruhsat-ı mezkûre verildiği halde itham olunan memurun deavi meclis-i muhtelitine ihzarı hususuna vali canibinden bir güne mümanaat olunamayacağı misillü bi'l-akis ruhsat matlube-i mezkûre meclis tarafından ita olunmadığı takdirde dahi valinin emri üzerine itham olunan memurun memuriyyetinden ihracıyla taht-ı muhakemeye isal ettirilmesi caiz olacaktır. Şu kadar ki her kangı sıfatta bulunur ise bulunsun bir memurun icra-yı memuriyyetince zuhur etmiş olan bir sû-i hareketinden dolayı ceza kanunnamesince tedib ve mücazâtı talep olunmayarak kendisinden yalnız tazminat-ı nakdiyye iddia olunduğu halde bu makule tazminat-ı nakdiye davalarını vilâyet idare meclisi mahakim-i adiyeye havale etmeksizin doğrudan doğruya fasl ve rüyet edebilecektir.

Yirmi Üçüncü Bend: Meclis-i mezkûr tahrir-i nüfus ve emval ve arazi misillü cezirenin ahval-i istatistikiiyesine müteallik her güne malumatın cem ve tahsiline memurdur.

Yirmi Dördüncü Bend: Vali canibinden meclis-i idare ile olan münasebatında balada zikr olunan ahkâm ve nizamat dairesinden çıkıldığı halde meclis-i mezkûr fart-ı ihtiyatla icra-yı ihtarata hakkı olacaktır.

Yirmi Beşinci Bend: Meclis-i mezkûr vali canibinden kendisine arz ve beyan olunan her gûne hususata dair rey verecektir.

Yirmi Altıncı Bend: Meclis-i mezkûr doğrudan doğruya kendisine verilecek her türlü arzuhali ahz edecek ise de dahil-i daire-i salahiyeti olan mevadda dair olsa bile yine valiye haber vermedikçe tezakirine mübaderet edemeyecek ve değilse redd eyleyecektir. Mamafih tensib ettiği halde redd ettiği arzuhali valiye tavsiye eyleyebilecektir.

Yirmi Yedinci Bend: Meclis-i mezkûrun kararları ekseriyyet-i ârâ ile ittihaz olunacak olduğundan müzakere olunan mevaddın kararlarında ihtilaf-ı ârâ vuku bulduğu halde muhalif reyde bulunanlar mazbataya imzalarını vaz' ile zirine veyahud başka bir varakaya rey-i mahsusalarını yazmağa mezun olup bir maslahatın müzakeresinde musavat-ı efkar-ı husulüyle ekseriyyet bulunamadığı takdirde valinin riyaset sıfatıyla o işte reyi iki itibar olunacaktır.

Yirmi Sekizinci Bend: Meclis-i mezkûrenin ekall-ı nısf-ı azası hazır-ı bi'l-meclis olmadıkça idareye aid mesalih-i hukukiyye rüyetine mübaderet olunamayacak ve verilecek kararın hükmü olmayacaktır.

Yirmi Dokuzuncu Bend: Girit Nizamname-i cedidi hükmünce vilâyetin umur-ı tahririyyesi iki lisan üzere cereyan eyleyeceğinden idare meclislerinden yapılacak mazbatalar hem Türkçe ve hem de Rumca olarak yapılacaktır.

Otuzuncu Bend: Vilâyet idare meclisinin aza-yı muvakkatı meclis-i umumî aza-yı Müslim ve Hıristiyanıyyesi tarafından birlikte rey verilerek muhtelit deavi meclisleri azası intihabı zımında tanzim olunacak defterde isimleri münderic olan kimseler içinden intihab olunacak ve müddet-i memuriyyetleri üç seneden ibaret olacaktır.

Otuz Birinci Bend: Bâlâda beyan olunduğu vechile birinci sene hitamında kura keşidesiyle ibtida intihab olunan altı azadan infisalleri lazım gelecek bir Müslim ve bir Hıristiyan yerine meclis-i umumî tarafından diğerlerinin intihabına mübaderet olunacak ve ikinci sene hitamında kezalik kura keşidesiyle ibtida intihab olunanlardan mecliste kalan dört azadan infisalleri lazım

olacak bir Müslim ve bir Hıristiyan yerine meclis-i umumî tarafından diğerlerinin intihab ve tayini icap edecek olduğundan sinin-i âtiyyede artık kura keşidesine hacet kalmayacaktır.

Otuz İkinci Bend: Bâlâda beyan olunduğu vechile meclis-i umumî-i vilâyet-i idare meclisine bir aza intihab ettirdiği zaman li-sebeb minel-esbab bu azanın meclise devam edememek halinde bulunduğu vakit azalığı müddetinin inkazasına değin birine kaim-makam olmak için bir mülazım tayin edecektir.

Otuç Üçüncü Bend: İdare meclisinin ber-vech-i muharrer ahali tarafından intihab olunacak altı nefer azanın senevî dokuzar bin kuruş maaşları olacaktır.

Kısm-ı Salis

Liva ve Kaza İdare Meclislerinin Suret-i İntihabına ve Vezaifine Dairdir

Otuz Dördüncü Bend: Evliyye muhtelit idare meclisleri mutasarrıfın zir-i riyasetinde olmak üzere muavin ve hakim ve piskopos ve muhasebeci ile tahrirat başkâtiplerinden ve suret-i intihabı âtide gösterilmiş üç Müslim ve üç gayr-ı Müslim azadan mürekkep olacak ve ahaliyi sırf Hıristiyan olan sancakların idare meclisleri yine mutasarrıfın zir-i riyasetinde olmak üzere muavin ve piskopos ve muhasebeci ve tahrirat başkâtibi suret-i intihabı âtide gösterilmiş altı Hıristiyan azadan mürekkep olacaktır.

Otuz Beşinci Bend: Muhtelif kazalar idare meclisleri kazalar kaim-makamların riyaset-i tahtında olarak muavin ve mal müdürü ile kaza sükkânı tarafından âtide gösterilecek usûl üzere intihab kılınacak üç Müslim ve üç Hıristiyan azadan mürekkep olacak ve ahaliyi sırf Hıristiyan veyahud Müslüman olan kazaların idare meclisleri kezalik kaim-makamların taht-ı riyasetinde olmak üzere bâlâda beyan olunan aza-yı tabiiyyeden başka altı nefer Hıristiyan veyahud Müslüman azadan ibaret olacaktır.

Otuz Altıncı Bend: Mutasarrıf ve kaim-makamlar hükümet-i icraiyyenin infazına valinin vekilleri olduğu misillü liva mutasarrıfları ve kaza kaim-makamları maiyyetinde bulunan idare meclisleri dahi vezaif-i istişare ve tezekkür icrasınca vilâyet idare meclisinin vekilleri mesabesinde bulunacağından mutasarrıf veyahud kaim-makamın dahil daire idaresi bulunan mahalde bir güne tedabir icrasına teşebbüs ettikçe tedabir-i mezkûre sırf kuvve-i icraiyyeye müteallik olmayıp kibli'l-icra müzakereyi icap ettirir. Mevaddan olduğu halde meclis idare-i liva ve kazaca tezekkür olunmaları lazımeden olacaktır.

Otuz Yedinci Bend: Mezkûr idare meclislerinin mahakemat-ı

şeriyeye-i kanuniyyeye bir güne müdahaleleri katiyen memnu olduğu misillü vilâyet idare meclisinin reyi munzamm olsun olmasın valinin emri üzerine veyahud mutasarrıf ve kaim-makam tarafından res'en ittihaz olunacak tedabir-i icraiyyeyi infaz zımında memuriyet-i mezkûrenin teşebbüsâtına mezkûr meclisler bir güne mümanaat veyahud itiraz etmeğe mezun olamayacaklardır.

Otuz Sekizinci Bend: Bi'l-akıs vilâyet idare meclisinin reyi munzamm olarak veyahud olmayarak vali canibinden mutasarrıfa emr olunan veyahud mutasarrıfın res'en ittihaz eylediği icraatın livaca infazı hususî tezakir ve tahkike muhtac olduğu takdirde mutasarrıfın liva idare meclisine müracaat eylemesi lazımeden olmakla on üçüncü bendden yirmi birinciye kadar olan bendlerde gösterilen mevadda vali ile vilâyet idare meclisinin tayin ve tahdid vezaifi zımında ittihaz olunan kaideler mutasarrıf ile liva idare meclisinin tayin ve tahdid vezaifi zımında dahi meriyyü'l-icra tutulacaktır. Ve kaim-makamlar doğrudan doğruya mutasarrıflara merbut oldukları misillü kaza idare meclisleri dahi liva idare meclislerine merbut olacağından kaza kaim-makamı ve idare meclisleri ile mutasarrıf ve liva idare meclisi beyninde vuku bulacak muamelatta liva mutasarrıfı ve liva idare meclisi ile vali-i vilâyet idare meclisi beyninde cari olan kaide aynıyle cereyan edecektir.

Otuz Dokuzuncu Bend: Kuve-i icraiyye ve hakk-ı müsabakat mutasarrıf ve kaim-makamlara aid olduğundan liva ve kaza idare meclisleri vezaifleri iktizasından olarak verdikleri reyin icrasından mesul olmayacaklardır.

Kırkıncı Bend: Umur-ı maliyyede elviyye mutasarrıflarıyla muhasebecilerin ve kaza kaim-makamlarıyla mal müdürlerinin ve merkez-i vilâyet ve liva ve kazalar idare meclislerinin vezaif ve vilâyetlerinin umur-ı maliyye nizamnamesinde tayin olunmuştur.

Kırk Birinci Bend: Yirmi yedi, yirmi sekiz ve yirmi dokuzuncu bendlerin ahkâmı liva kaza idare meclisleri hakkında dahi cari olacaktır.

Kırk İkinci Bend: Kaza idare meclislerinin azası muhtelit deavi meclislerinin intihab azası zımında tanzim olunacak defterde isimleri munderic olan kimseler içinden birisi bir müddet bilâ-maaş hizmet etmek üzere her bir kazanın ihtiyar meclisleri tarafından intihab olunacaktır.

Kırk Üçüncü Bend: Her livanın idare meclisi azası ve o liva dahilinde bulunan kazaların idare meclisleri ve muhtelit

mahkemeleri marifetiyle ve azayı müslimesi kaza meclis-i idare ve muhtelit mahkemelerinin aza-yı müslimesi tarafından ve Hıristiyan azası mecalis ve mahakim-i mezkûre-i Hıristiyan azası tarafından intihab kılınacaktır. Evliye meclis idareleri azası muhtelit mahakeme aza intihabı için tanzim olunacak defterde muharrer-i esamiden intihab olunacak azalık müddetleri iki sene olacaktır ve bunlara senevî altışar bin kuruş maaş tahsis kılınacaktır.

Kısm-ı Rabi

İhtiyar Meclislerine Dairdir

Kırk Dördüncü Bend: Karyelerin suret-i idaresi bir kanunname ile tanzim olunacak meclis-i umumî tarafından buna dair iktiza eden nizamat-ı devletin tasvibine arz ve takdim kılınacak olduğundan kanunname-i mezkûre vaz' ve tesis oluncaya değin karyeler şimdiye kadar olageldiği misillü ihtiyar meclisleri tarafından idare olunacaktır.

Bab-ı Evvel

Meclis-i Umumi Azasının Suret-i İntihabına Dairdir

Birinci Bend: Meclis-i umumî beher kazadan intihab olunup merkez-i vilâyette ictima edecek vekillerden teşekkül edecektir ve her bir kazadan intihab olunacak vekiller dört neferden ibaret olup ahalisi İslam ve Hıristiyandan mürekkebe olan kazalardan ikisi İslam ve ikisi Hıristiyan olarak intihab olunacakları misillü ahalisi sırf İslam veya Hıristiyan olan kazalardan dahi vekillerin dördü de ya İslam veya Hıristiyan olacaktır.

İkinci Bend: Kazalardan maada Hanya ve Kandiye ve Resmo şehirlerinden dahi kezalik ikisi İslam ve ikisi Hıristiyan olmak üzere dörder vekil intihab kılınacaktır.

Üçüncü Bend: Vekiller beher sene kanun-ı evvelin onunda makarr-ı kaim-makamiyyede tecemmü edecek kazanın ihtiyar meclisleri tarafından intihab olunacağından yevm-i intihabın hulûlundan lâ-ekall on beş gün evvel kaim-makam tarafından ilan-ı keyfiyyetle ihtiyar meclisleri vekillerin icra-yı intihabına davet kılınacaktır.

Dördüncü Bend: Akd olunacak intihab cemiyetinde huzuru lazım gelenlerin İslam ve Hıristiyandan ekalli sülüsânı hazır olmadıkça vekillerin emr-i intihabı icra olunamayacağından yevm-i mübeyyin-i mezkûrede hazır bulunacak olanlar beyan olunan dereceden dîn olduğu halde emr-i intihab gelecek ile bazar gününe taalluk ve tehir-i birle keyfiyyet tekrar kaim-makamlar tarafından mazarr olmayanlara beyan olunup tayin kılınacak bazar gününde cemiyet-i intihabiyyede hazır bulunmaları tekid

kılınacak ve şayet tayin kılınan bazar gününün hulûlunda dahi cemiyet-i intihabiyye tahdid olunan dereceden dûn olur ise ol halde tehir-i madde olunmaksızın hazır bulunacak olanlar tarafından emr-i intihabın icrasına müsaraat olunacaktır.

Beşinci Bend: Cemiyet-i intihabiyye kaim-makam bulunan zatın riyaseti tahtında olarak akd olunacak ise de kaim-makam emr-i intihaba rey veremeyeceğinden bu maddede vazife-i memuriyyeti yalnız reise aid olan mevaddan yani cemiyet-i müzakeratın hüsn-i cereyanına ve yapılacak intihab mazbatasının tanzimine nezaretten ibaret olacaktır.

Altıncı Bend: Cemiyet-i intihabiyyede bulunacak ahali-i müsleme İslam vekillerini ve ahali-i Hıristiyan dahi Hıristiyan vekillerini intihab eyleyecek ve efrad-ı cemiyet tarafından verilecek rey-i intihab suret-i hafıyyede ita olunacağından hitamında ekseriyyet-i ârâ her kimin isminde ise onun vekâlete intihabı lazım gelecektir. Ekseriyyet-i ârâ dahi cemiyet-i intihabiyyenin nısfından ziyadesinin bir müntahab hakkında ittihad-ı reyine ıtlak olunur.

Yedinci Bend: Meclis-i umumî azasının müddet-i memuriyyetleri iki seneden ibaret olacağı ve bunların beher sene nısfı tebdil kılınmak lazım geleceği cihetle birinci bendde beyan olunan suretle ilk sene için beher kazadan dörder vekil intihab olunacağı misillü ikinci senede akd olunacak cemiyet-i intihabiyyede ilk senede intihab eylemiş oldukları dörder azadan ihracı lazım gelen ikisi için kura usûlüne müracaat olunacak ve ileri seneler için dahi bi't-tabi eskileri çıkmak üzere beher sene her kazadan yalnız ikişer aza intihab kılınacaktır.

Sekizinci Bend: Meclis-i umumî için intihab olunacak vekilleri bir minval-i muharrer müddet-i muayyeneleri olan iki senenin hitamında vekâlete intihabları caiz olabilecek ve vekillerden birisi bazı esbab ve mevan'-ı hayluletiyle ifa-yı memuriyyet ve etmam-ı müddet edemediği surette yalnız selefenden bakiyye kalacak müddeti ikmal etmek üzere yerine diğeri intihab kılınacaktır.

Dokuzuncu Bend: Muhtelit deavi meclisleri nizamnamesinin sekizinci bendi hükmünce kaim-makam tarafından tanzim olunacak esami defterinde isimleri mukayyed ve münderic olanların meclis-i umumî vekâletine intihab olunabilmelerine salahiyetleri bulunacağı gibi kazadan vekâlete intihab olunacak vekillerin mutlaka ol kaza mütemekkinlerinden olmak lazım gelmeyip yalnız Girit ahalisinden ve tebaa-i Devlet-i Âliyye'den

olması ve bend-i mezkûrun tarif eylediği evsaf ile muttasıf bulunması iktiza eder.

Onuncu Bend: Her iki vekil için intihabname tanzimi ve kaim-makam tarafından dahi tasdik ve temhiri lazım gelecektir.

On Birinci Bend: Vekâlete intihab olunacak zat cemiyet-i intihabiyyede hazır bulunmadığı halde kezalik intihabnamesinin tanzimiyle keyfiyyet intihabı kaza kaim-makamı tarafından kendisine tebliğ kılınacaktır.

On İkinci Bend: İntihab olunacak vekiller nihayet kanun-ı saninin on beşinci gününde merkez-i vilâyette yani Hanyada hazır bulunacak ve şayet bu müddette gelip de isbat-ı vücud etmeyecek ve tehirinin sebep ve mazeret-i sahihasını hükümete beyan eylemeyecek olanları olur ise bunlara vekâleten istifa etmiş nazarıyla bakılıp meclis-i idarenin inzımam reyiyile vali-i vilâyet tarafından diğerinin sürat-i intihabı zımında mutasarrıf veya kaim-makam canibine emr verilecektir.

On Üçüncü Bend: Şayet iki kaza tarafından şahs ve ahadın vekâlete intihabı icra olunacak olur ise şahs-ı müntahab bu iki kazadan kangısının vekaletini ister ise onu kabul etmekte muhtar olup ol halde diğer kaza başka vekil intihab eyleyecektir ve fakat şahs-ı müntahab kendisine en sonra tebliğ olunan intihabnamenin yevm-i tebliğinden ibaret iki kazadan kangısının vekaletini kabul edebileceğini bi'l-mülâhaza hükümet-i mahaliyyeye beyan edebilmek üzere bir hafta müddet tahsis ve tahdid kılınacağından bu müddette müntahab olduğu iki kazadan birisini ihtiyar etmeyip da sükût eder ise vali-i vilâyet tarafından verilecek emr üzerine müntahab olduğu iki kazadan münasibinin vekâletine tayini meclis-i idare canibinden rey ve kat olunacak ve ol halde kezalik vekilsiz kalacak olan kaza diğerini intihaba müsaraat eyleyecektir.

On Dördüncü Bend: Meclis-i umumî için sancaklardan intihab olunacak vekillere Girit emvalinden biner kuruş harc-ı rah ve kanun-ı saninin on beşinden yani merkez-i vilâyette toplanacakları yevm-i muayyen-i mezkûrdan itibaren meclisin kapatılacağı güne kadar yevmiye on beşer kuruş bedel-i masarif ita kılınacaktır.

Bab-ı Sani

Meclis-i Umuminin Suret-i Cereyan-ı Müzakkeratı Hakkındadır

On Beşinci Bend: Meclis-i umuminin küşadı için tayin olunacak yevm ve saatte ve mahall-ı mahsusta vekiller bi'l-tecemmü vali-i vilâyetin taht-ı riyasetinde olarak akd-ı meclis

edecek ve vekiller üzerinde bulunacak intihabnameleri meclis-i mezkûrda vali-i vilâyete ibraz ve takdim eyleyeceklerdir ve meclis-i mezkûrda ibraz olunan intihabnamelerin hiç birisi veya birkaçı hakkında vali-i vilâyet veyahud hazır bulunacak sair vekiller canibinden bir güne itiraz vukuu takdirinde böylelerinin tevkifiyle kusur-ı müntahabların esamisi bir defter-i mahsusa kayd olunduktan sonra bunlar itiraz olunan vekiller için bi'l-tezakir verecekleri reye göre intihabları kabul ve tasdik olunacak olanlar dahi kayd-ı defter kılınacağı gibi kabul olunmayacak olanlara dahi cevap verilip bâlâda on ikinci bendde beyan olunan surete tevfikeyen diğerlerinin emr-i intihabına teşebbüs edilecektir.

—**On Altıncı Bend:** Meclis-i umumide vekillerden maada hiç kimse bulunmayacaktır.

On Yedinci Bend: Meclis-i mezkûr icab-ı maslahata göre umumî ve hususî olarak icra-yı müzakerata memur olup mevadd-ı umumiyede cümlesi hazır oldukları halde akd-ı meclis edecekleri gibi mevadd-ı hususiyede dahi içlerinden icab edenlerin yani yalnızca vükela-yı müslime veyahud vükela-yı Hristiyanıyenin huzuru lazım gelecektir.

On Sekizinci Bend: Meclis-i umumî akdinde vali-i vilâyet veyahud bi'l-vekâle müşavirlerden birisi reis sıfatıyla bulunacağı misillü meclis-i hususî akdinde dahi içlerinden riyasete intihab edecekleri zatın riyaseti tahtında olarak icra-yı müzakerat edebileceklerdir.

On Dokuzuncu Bend: Meclis-i umumî veya hususî bulunmasını iktiza eden vekillerden nisfından ziyadesi hazır bulunmadıkça icra-yı müzakerat olunmayacaktır.

Yirminci Bend: Meclis-i hususiyenin riyasetinde bulunacak olanların vezaif-i yani müzakeratına idaresiyle muamelat-ı cariyenin nezareti sair mecalis-i rüsasına aid olan vezaif derecesinde olacaktır.

Yirmi Birinci Bend: Müzakeratın suret-i muntazama ve hasenede cereyanın zımnında vekiller meclisinde reis bulunan zatın evvel emrde ruhsatını istihsal ederek öylece söze başlayacaklardır.

Yirmi İkinci Bend: Meclisce mevkii müzakereye konulacak mevaddan kararlarında ittihad-ı ârâ hasıl olamayan hususat için muayyen olan nizama tevfikeyen rey-i hafî kailesine müracaat olunacaktır.

Yirmi Üçüncü Bend: Meclis-i umuminin müzakeratı lisan-ı Rumî üzere dahi cereyan edebileceğinden vali-i vilâyet canibinden vuku bulacak ifadat-ı Rumcaya dahi bit-tercüme meclise tebliğ

kılınacaktır.

Yirmi Dördüncü Bend: Müzakerat carriyye için suret-i muntazamada kayd tutulacağından bir mecliste zabt olsun. müzakerat meclis-i diğerde evvel-be-evvel kıraat ve muhtac-ı tashih olan mahaller tahşiyeye olunarak reis-i meclis ve kâtib ile müzakerat-ı merkumede beyan-ı rey etmiş olan vekiller canibinden temhir veya imza kılınacaktır.

Yirmi Beşinci Bend: On beşinci babda beyan olunduğu üzere intihab olunacak vekillerin intihabnameleri ibraz olunup heyet-i meclis teşkil kılındıktan sonra meclis-i mezkûrun birinci defası ictimanda tezekkür olunacak mevadd-ı vali-i vilâyet canibinden meclise tebliğ-i birle bir defter-i mahsusaya kayd olunmak lazım geleceği gibi vekillerin mevki-i tezekküre koymak emelinde bulunacakları işler var ise vali-i vilâyete arz ve tebliğ kılınarak ve onlar da kezalik sebt-i defter edilerek bunların derece-i lüzum ve ehemmiyyetine göre takdim ve tehir müzakeratı heyet-i meclisten olmak üzere yedi nefer zattan mürekkep bir komisyonun rey ve tensibine havale kılınacaktır. Komisyon-ı mezkûr dahi defter-i mezburu meclis-i vahidde sırasıyla tanzim ve tesviyye ederek vali-i vilâyete takdim ve ibraz ettikten sonra vali-i vilâyet tarafından dahi bi't-tasdik meclise ita kılınacak ve bunun üzerine defter-i mezkûrun havi olduğu mevadd sırasıyla mevki-i tezkere nihade olunarak bunların tamamıyla ve sırasıyla arkası alındıktan sonra yeniden diğer bir maddenin meydan-ı müzakereye vuz'u caiz olamayacaktır. Şu kadar ki meclis-i mezkûrun vezaif-i mahsusasından meclis-i saire azalarının emr-i intihabı ve muhasebat-ı mukteziyyenin rüyet ve tesviyyesi maddelerinin vezaif-i saireye hakk-ı takdimi olduğundan evvel bu maddeler tesviyye olunmadıkça mevadd-ı sairenin tezakiriyle iştigal kılınamayacağı gibi bir seneden bakiye kalan mevaddın sene-i diğerde en evvel mevki-i teşekküle vuz'u lazım gelip fakat öyle bir mühim ve müstecel maslahat olup da hemen tezekkür olunması vali-i vilâyet tarafından emr ve ifade olunduğu ve bunun mevad-ı saireye takaddüm ve ehemmiyeti heyet-i meclisin lâ-ekall sülüsü tarafından tasdik kılındığı surette bu makule mevadd-ı müstecile müstesna tutulacaktır.

Yirmi Altıncı Bend: Meclis-i mezkûrun müddet-i inikadı tarih küşadından itibaren nihayet kırk gün sürecektir.

(Bab-ı Salis)

Meclis-i Umuminin Vezaif-i Memuriyyetine Dairdir

Yirmi Yedinci Bend: Meclis-i mezkûr nizamen ve usulen tezekkürü havale olunacak mevadd-ı mahsusadan maada tarik ve meabir ve itibar sandıklarının teşkili ve sair sanayi ve ticaret ve ziraat ve felahatın feshili gibi umur-ı nafiaya müteallik mevadd hakkında ve umuma aid olan maarif ve terbiyenin intişarı yolunda müzakereye memur olacak ve bu makule mevadd-ı umumiyeye tezekküründe heyet-i meclisin huzuru lazım gelecektir.

Yirmi Sekizinci Bend: Mevad-ı hususiyye yani milletin mevadd-ı ruhaniyye ve mezhebiyyesine ve ibadetgâh ve evkafının emr-i idare ve tanzimine ve bu yolda istihdam olunan memurların suret-i istihdam ve idarelerine ve mekâtib-i mahsusalarının ıslah-ı ahvaline ve sair bu misillü mezahibe aid olan hukuk ve mesalih-i mahsusa meclis-i muhtelit-i umumiyede tezakir olunamaması umur-ı tabiiyyeden olup mevadd-ı mezkûre her milletin usul ve adet ve ayin ve mezhebe tesviyye kılınacak şeyler idüğinden şu halde on yedinci bendde beyan olunacağı üzere mevadd-ı hususiyye-i müzakerenin ahali-i müslime aid olanları sırf İslam vekillerinden ve ahali-i Hıristiyanıyyeye müteallik bulunanları dahi keزالik sırf Hıristiyan vekillerinden mürekkep meclis-i mahsusada tezakir ve tesviyye kılınacaktır.

Yirmi Dokuzuncu Bend: Ulum ve maarif ve huruf ve sanayiın tevsî' ve intişarı gibi menafi-i umuma aid mevadd-ı hayriyye-i müştereke heyet-i meclisce tezakir olunacaktır.

Otuzuncu Bend: Meclis-i umumî veyahud hususiye ibraz olunmak üzere müvekkillerinin cümlesi veya bazıları tarafından bâlâda tadat olunan mevadd dairesi dahilinde olarak bir vekile irsal olunan layiha ve arizaları vekil-i muma-ileyh ile meclise takdim ve ibraz ile bir ay kıraat-ı meclis kâtibine dahi itaya mezun bulunacaktır.

Otuz Birinci Bend: Taraf-ı devletten tasvib olunmak şartına taalluk ile meclis-i umumide tezekkürü vali-i vilâyet tarafından emr olunacak mevadd üzerine canib-i meclisden verilecek karar taraf-ı devletten tasdik buyurulmadıkça bi't-tabi mevki-i icraya konulamıyacağı misillü şart-ı mezkûre talik olunmayarak vali tarafından meclise havale kılınan mevadd için dahi verilecek kararı havi meclis-i mezkûreden ita olunacak mazbatanın hükmü vali tarafından mevki-i icrayı konulacaktır.

Otuz İkinci Bend: Meclis-i mezkûrun yirmi yedinci bendde tayin olunan mevadd üzerine vuku bulacak müzakeratın kararları ayrı ayrı mazbataya derc olunup müddet-i muayenesinin hitamıyla kapandığını müteakib mazbata-ı mevcude vali tarafından canib-i

saltanat-ı seniyyeye arz olunup icraları irade-i seniyyeye menut olacaktır.

Otuz Üçüncü Bend: Meclis-i umumide cereyan eden müzakerat hülâsa-ı vechile ve maslahata göre meclis kâtibi tarafından bi't-tanzim vilâyet gazetesinde tab kılınacaktır.

Otuz Dördüncü Bend: Cereyan eden müzakerat arasında bir vekilin meclisin vezaif-i muayenesi hududu dahilinde olarak irad edeceği rey için ol vekil hiçbir vakte mesul ve muatab olmayacaktır bâlâda mestur olan nizamât-ı esasiyye ve onların iktizasından olup kezalik bu mahalde aynen münderic bulunan nizamnameler Girit Ceziresi hakkında âlâ maaşa-Allah teali düsturu'l-amel tutulup siz ki vali ve mutasarrıf-ı müşar ve kaim-makamlar muma-ileyhüm siz işbu nizamnamelerin tamamen ve daima hüsn-i cereyanı hakkında her birinizin hisse-i memuriyyetinize aid olan vezaifi kemâ-yenbagi icraya mezid-i itina ve dikkat ve hiçbir ferd tarafından vakten mine'l-evkat hilafında hareket vuku bulmamasına sarf-ı mesai ve zikr-i nezaret ve basiret eylemeniz matlub-ı kat'-i padişahanemiz olduğunu ifhamen ve ilanen işbu ferman-ı hümayunumuz ısdar kılındı.

Tahriren fî'l-yevmi'l-hamis ve'l-işrin, min şehri ramazani'l-mübarek, Li-sene erbaa ve semanine ve mi'ateyn ve elf.

Fî 25 Ramazan sene 1284

KAYNAKÇA

- Adıyeye, A. Nühket, *Osmanlı İmparatorluğu ve Girit Bunalımı (1896–1908)*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 2000.
- Dağlı, Yücel – Üçer, Cumhure, *Tarih Çevirme Klavuzu*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, c. V.
- Dumont, Paul; “Tanzimat Dönemi: 1839–1878”, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, (Yay. Yön. Robert Mantran), (Çev. Server Tanilli), Cem Yayınları, İstanbul, 1995, c. II.
- “Girit Vilâyet Nizamnamesi”, *Düstur*, 1. Tertip, c.1, s. 652–687.
- Shaw, Stanford J. – Shaw, Ezel K., *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, Reform, Devrim ve Cumhuriyet: Modern Türkiye'nin Doğuşu: 1808-1975*, (Çev. Mehmet Harmanlı), e Yayınları, İstanbul, 1983, c. II.
- Şimşir, Bilâl, *Ege Sorunu: Belgeler*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1976, c. I, s. XXIX.
- Ortaylı, İlber, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri: 1840–1880*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 2000, s. 66.

Kısa Sözlük:

Âti'l-beyan: Aşağıda belirtilen.
Ba'de'l-istizan: İzin aldıktan sonra.
Bi-ibare-tihâ: Kendi ibaresinin aynıyla.
Binâen-âlâ-zalîk: Bundan dolayı.
Deavi: Davalar.
Der-miyan: Ortada, arada.
Der-piş: En önde, göz önünde bulunan.
Dimoyrondiya: İhtiyar Meclisi.
Dirayet: Zekâ, bilgi, kavrayış.
Ekseriyyet-i ârâ: Oy çokluğu.
Esile: sorulan şeyler.
Fart: Aşırılık.
-Fih: "onda, içinde" manası verir.
Güne: Türlü, gidiş, tarz, yol, sıfat.
Hasene: Güzel iş.
Hetk: yırtma, yarma.
-hüma: İki kişiyi gösterir.
İtlak: 1-Salıverme, koyuvermek, 2-boşanmak, 3-hapis ve sair cezalardan kurtarmak, affetmek.
İktiza: 1-lazım gelmek, 2-gerektirmek, 3-ihhtiyaç, 4-işe yaramak.
İnfisal: 1-Ayrılmak, 2-azl edilmek, memurluktan çıkarılmak.
İrae: Göstermek, tayin etmek.
İras-ı âlâm: Kederler, elemeler, acılar, sızılar vermek-sebep olmak.
İstinaf: 1- yeniden başlamak, 2-bidayet mahkemesinden verilen hükmün bir üst mahkemeye başvurarak feshini istemek.
İstinafen: İstinaf suteriyle.
Kâin: Mevcut olan.
Kemâ-yenbagi: Lazım geldiği gibi.
Keşide: 1-Çekilmiş, 2-tartılmış, 3-dizilmiş, 4-yazılmış, Eski yazı bazı harflerin üzerine çekilen çizgi; sin, şin, vav... gibi kuyruklu uzantılı harflerin yazıda mahsus surette çekilmesi: "kâfın keşidesi güzel olmuştu.."
Kezalik: Keza (böyle, böylece), bu bu da öyledir.
Kılâ: Kaleler, surlar.
Kıste'l-yevm: 1-Çalışılmayan

günleri için kesilen para, 2-bir aylık maaşın bir güne isabet eden kısmı.
Mehl: Vade, vakit vermek, bir zamana kadar bırakmak.
Menut: 1-Asılı, asılmış, 2-bağlı.
Meriyyü'l-icra: Yürürlüğe girmek.
Mesalih: İşler.
Meşkukiyyet: Şüphelilik.
Mezid: 1-Artmak, arttırmak, 2-artmış, arttırılmış.
Min'l-evkat: Zamanlardan-çağlardan beri.
Muadalet: Eşitlik.
Muhavvel: 1-Değiştirilmiş, 2-havale edilmiş, gönderilmiş.
Muhill: İhlal eden, Dokunan, sakatlayan, bozan.
Muhtelit: Karışık, karma.
Mukteziyye: Lazım gelen, icap eden, gereken, gerektiren.
Muma-ileyh: İma edilen, adı geçen.
Muma-ileyhüm: İma edilenler, adı geçenler.
Musaddaka (Musaddak): Tasdik olunmuş, geçerliliği resmî olarak yazı ile bildirilmiş.
Musarrah: Açık söylenmiş, belirtilmiş, apaçık.
Mücizat: 1.Karışık, 2-bir suça karşı ceza çektirmek.
Mübaderet: Bir iş yapmaya girişmek.
Mübeyyin: Bildiren, açıklayan.
Müddea: 1-İddia olunmuş, 2-davalı, 3-asılsız iddia edilen şey.
Müddea-i aleyh: Aleyhinde dava açılan.
Müddei: 1-İddia eden, davacı, 2-bir hükme ayak direyen, 3-inatçı.
Müddei-i aleyh: Aleyhte dava açan.
Müfevvez: İhale ve sipariş olunmuş.
Mükâtebe: Mektuplaşma, yazışma.
Mültezim: 1-Bir şeyi veya kimseyi lüzumlu sayıp taraftarlık gösteren, 2-İltizamcı; devlete ait bir geliri götürü olarak üstüne alıp toplayan.
Mümanaat: Men etmek, engel olmak, önlemek.
Münavebe: Nöbetleşmek, nöbetle iş

görmek.
Münazaun-fih: İhtilafı, davalı,
kavgalı.
Müntahab: Seçilen.
Müntahib: Seçmen.
Müstecir: Kiracı.
Müstedî: 1-Yardım ve koruma
istayen, 2-birinin malını zorla
alan.(çoğulu: müstediyyat.)
Müşar: İşaret olunan.
Müşarün-ileyh: Adı geçen, anılan.
Müttehîm: Töhmetsiz, kabahatli,
suçlu görülen, suçlanan.
Rüyet: 1-Görmek, bakmak,
görölmek, 2-İdare etmek, çevirmek,
yönetmek, 3-Araştırmak.
Sakit: 1-Düşen, düşmüş, 2-Hüküm
ve itibardan düşmüş.
Semir: Arapçada, gece vakti birlikte
sohbet eden manasındadır.
Sinin: Yıllar,
Sirkat: Hırsızlık.
Şeref-sünûh: Şerefle hatırlanan.
Taayyün: 1-Meydana çıkmak,

belirmek, 2-ayan sırasına girmek,
itibarlanmak, belli başlı adam
olmak.
Tagyir: Başkalaşmak, değişmek,
bozmak.
Tekellüm: 1-Söylemek, konuşmak.
Tekevün: Var olmak, meydana
gelmek, oluş.
Terhibiyye: Çok korkmak ile ilgili,
çok korkutucu.
Terzil: Rezil etmek, edilmek.
Tezekkür: 1-Hatıra getirmek, 2-Bir
meseleyi konuşmak, bir mesele
konuşulmak.
Ulüvv: Yükseklik, büyüklük,
yücelik.
Vikaye: Kayırmak, korumak,
esirgemek.
Ya lâ veyahud neam: Ya evet ya da
hayır.
Zidet: “Artsın, çoğalsın, çok olsun!”
manalarıyla dua ve temennilerde
bulunmak üzere kullanılır.